

533/3

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAHRAMANMARAŞ İL SINIRLARI İÇİNDE TESPİT EDİLEN
TÜRK HALK MÜZİĞİ ESERLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAADET GÜVENÇ

7.53313

Tezin Enstitüye Teslim Tarihi : 27.05.1996

Tezin Savunulduğu Tarih : 18.06.1996

Tez Danışmanı : Doç. Şenel ÖNALDI

Diğer Jüri Üyeleri : Doç. Can ETİLİ

Yard. Doç. Burhan TARLABAŞI

MAYIS 1996

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	II
ÖNSÖZ	VII
ÖZET	IX
SUMMARY	X
BÖLÜM 1 : GİRİŞ	
1.1. Konunun Seçiliş Nedenleri ve Faydaları	1
1.2. Araştırma Kapsamı ve Yaratılan Ortam	1
1.3. Kullanılan Metod	2
1.4. Yazım Biçimi.....	2
BÖLÜM 2 : KAHRAMANMARAŞ'IN TARİHİ	
2.1. İlin Adı	3
2.2. İlin Tarihi.....	4
2.3. İlin Coğrafi Durumu.....	17
2.3.1. İlin Yeri.....	17
2.3.2. Yeryüzü Şekilleri	17
2.3.3. İlin Jeolojik Yapısı.....	18
2.3.4. İlin Dağları.....	19
2.3.5. İlin Ova Vadileri.....	20
2.3.6. İlin Akarsuları.....	22
2.3.7. İlin İklim ve Bitki Örtüsü.....	23
2.4. İlin Nüfusu.....	24
2.4.1. Kahramanmaraş'ın İlçeleri.....	25
2.4.2. İlin Ekonomik Durumu.....	28
2.4.3. İlin Ulaşımı.....	33
2.5. İlin Tarihi Eserleri.....	34
2.5.1. İlin Kaleleri.....	34

2.5.2. İlin Cami ve Mescitleri.....	35
2.5.3. Diğer Tarihi Eserlerinden Bazıları.....	37
BÖLÜM 3 : KAHRAMANMARAŞ'IN KÜLTÜR YAPISI.....	40
3.1. İlin Yerel Ağız Özellikleri.....	40
3.1.1. Kahramanmaraş'ta Kullanılan Atasözleri ve Deyimler...	40
3.1.2. İlin Bilmece Tekerlemeleri.....	41
3.1.3. İlin Kargışları ve Ninnileri.....	43
3.1.4. İlin Destanları.....	44
3.1.5. İlin Mani ve Söylenceleri.....	45
3.1.6. İlin İnançları ve Töresel Yapısı.....	47
3.2. Kahramanmaraş Halk Şiiri ve Ozanları.....	49
BÖLÜM 4 : ELE ALINAN EZGİLERDE İNCELEME PLANI.....	52
4.1. Ezgilerin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	52
4.1.1. Ezgi Usulünün Belirlenmesi.....	52
4.1.2. Ezgilerin Müzik Cümlelerinin İncelenmesi.....	52
4.1.3. Melodik ve Ritmik Varyantların İncelenmesi.....	52
4.1.4. Ezgilerin Melodik Yapısının İncelenmesi.....	52
4.2. Ben Atımı Nallatırım.....	53
4.2.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	53
4.2.2. Ezginin Usulü.....	54
4.2.3. Ezginin Melodik Yapısı.....	55
4.2.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi.....	55
4.2.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar.....	55
4.3. Oniki Şubattır Kurtuluş Günü.....	56
4.3.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	56
4.3.2. Ezginin Usulü.....	57
4.3.3. Ezginin Melodik Yapısı.....	57

4.3.4.	Müzik Cmlerinin İncelenmesi.....	58
4.3.5.	Melodik ve Ritmik Varyantlar.....	59
4.4.	Çamdan Sakız Akıyor.....	60
4.4.1.	Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	60
4.4.2.	Ezginin Usulü.....	61
4.4.3.	Ezginin Melodik Yapısı.....	61
4.4.4.	Müzik Cmlerinin İncelenmesi.....	62
4.4.5.	Melodik ve Ritmik Varyantlar.....	63
4.5.	Çiğ Köfteler.....	64
4.5.1.	Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	64
4.5.2.	Ezginin Usulü.....	65
4.5.3.	Ezginin Melodik Yapısı.....	65
4.5.4.	Müzik Cmlerinin İncelenmesi.....	66
4.5.5.	Melodik ve Ritmik Varyantlar.....	67
4.6.	Evleri Fadimeli.....	68
4.6.1.	Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	68
4.6.2.	Ezginin Usulü.....	69
4.6.3.	Ezginin Melodik Yapısı.....	69
4.6.4.	Müzik Cmlerinin İncelenmesi.....	70
4.6.5.	Melodik ve Ritmik Varyantlar.....	70
4.7.	Havada Kar Sesi Var.....	71
4.7.1.	Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	71
4.7.2.	Ezginin Usulü.....	72
4.7.3.	Ezginin Melodik Yapısı.....	72
4.7.4.	Müzik Cmlerinin İncelenmesi.....	73
4.7.5.	Melodik ve Ritmik Varyantlar.....	74
4.8.	Bilâlımsın Bilâlım.....	75

4.8.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	75
4.8.2. Ezginin Usulü.....	76
4.8.3. Ezginin Melodik Yapısı.....	76
4.8.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi.....	77
4.8.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar.....	77
4.9. Kara Tavuk Cücüğü.....	78
4.9.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	78
4.9.2. Ezginin Usulü.....	79
4.9.3. Ezginin Melodik Yapısı.....	79
4.9.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi.....	80
4.9.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar.....	81
4.10. Anam Beni Haslarınan Hasladı.....	82
4.10.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	82
4.10.2. Ezginin Usulü.....	83
4.10.3. Ezginin Melodik Yapısı.....	83
4.10.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi.....	84
4.10.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar.....	84
4.11. Güzel Ne Güzel Olmuşsun.....	85
4.11.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	85
4.11.2. Ezginin Usulü.....	86
4.11.3. Ezginin Melodik Yapısı.....	86
4.11.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi.....	87
4.11.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar.....	87
4.12. Kaleden İniyordum.....	88
4.12.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	88
4.12.2. Ezginin Usulü.....	89
4.12.3. Ezginin Melodik Yapısı.....	89

4.12.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi.....	90
4.12.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar.....	91
4.13. Gökten Uçan Huma Kuşu.....	92
4.13.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	92
4.13.2. Ezginin Usulü.....	93
4.13.3. Ezginin Melodik Yapısı.....	93
4.13.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi.....	94
4.13.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar.....	95
4.14. Gaya Başı Dirgenlik.....	96
4.14.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	96
4.14.2. Ezginin Usulü.....	97
4.14.3. Ezginin Melodik Yapısı.....	97
4.14.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi.....	98
4.14.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar.....	99
4.15. Gine Geldi Yaz Baharın Ayları.....	100
4.15.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	100
4.15.2. Ezginin Usulü.....	101
4.15.3. Ezginin Melodik Yapısı.....	101
4.15.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi.....	102
4.15.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar.....	103
4.16. Kara Çadır Düzdendir.....	104
4.16.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	104
4.16.2. Ezginin Usulü.....	104
4.16.3. Ezginin Melodik Yapısı.....	105
4.16.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi.....	106
4.16.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar.....	107
4.17. Bin Derdim Vardı.....	108

4.17.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi.....	108
4.17.2. Ezginin Usulü.....	109
4.17.3. Ezginin Melodik Yapısı.....	109
4.17.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi.....	110
4.17.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar.....	112
BÖLÜM 5 : İNCELENEN 16 EZGİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	113
Ezgi Sonları.....	113
Melodik Varyantlar.....	114
Ortak Karar Perdeleri.....	115
SONUÇ.....	116
KAYNAKLAR.....	121
EKLER.....	122
ÖZGEÇMİŞ.....	141

ÖNSÖZ

"Kahramanmaraş il sınırları içinde tespit edilen Türk Halk Müziği eserlerinin incelenmesi" konulu bu çalışma; İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Müziği Bölümü'nde tez olarak hazırlanmıştır.

Kahramanmaraş gelenek, göreneklerinde, folklor ve müziğinde kendine has özellikleri olan bir ilimizdir.

Bu çalışmada, beni bu konuyu seçmeme iten nedenlerden biri bu ilimizin hakkında yapılan araştırmaların az ve dağınık bir biçimde olmasıdır.

Bu yüzden araştırma, inceleme, röportajlar ve masa çalışmalarıyla sonuca varmaya çalıştım. Araştırma konum "Kahramanmaraş il sınırları içinde tespit edilen Türk Halk Müziği eserlerinin incelenmesi" ile ilgili olsa da; müziği etkileyen oluşumların bir çoğu hakkında detaylı bilgiler vermem gerektiğine inandım. Çalışmalarım sırasında değerli bilgi ve tecrübeleriyle bana yardımcı olan, tez danışmanım İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Öğretim Üyesi Doç. Şenel ÖNALDI, tez çalışmamda gerekli yardımını esirgemeyen Hasan GÜNÜÇ'e sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İstanbul 1996

Saadet GÜVENÇ

ÖZET

"Kahramanmaraş il sınırları içinde tespit edilen Türk Halk Müziği eserlerinin incelenmesi" konulu çalışma İstanbul Teknik Üniversitesi Enstitüsü Türk Halk Müziği Bölümü'nde bitirme tezi olarak hazırlanmıştır.

"Kahramanmaraş Tarihi" coğrafya, şairlerine, gelenek ve göreneklerine yer verildikten sonra; kendi çalışmamız olan yöre ezgilerinin incelenmesine geçilmiştir. Bu ezgiler kendi aralarında incelenerek konular şimdiye kadar incelenmemiş olan nitelikleri ortaya çıkarılmıştır.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda Kahramanmaraş halk müziğinin incelenmesi konusunda bir çalışma oluşturulmuştur.

SUMMARY

In this thesis we have tried to study sixteen folk melodies that belong to Kahramanmaraş, region in every aspects. In this study we have examined in detail Kahramanmaraş's history, its part Civilisation, geography, transportation, historical remains, proverbs, idioms, and the poets that have been born and lived in Kahramanmaraş and their works. The reason fort this is that we believe that the aforementioned, are the factors that influence music deeply. We thought that withoit examining them, we cannot analyse Kahramanmaraş Folk music thoroughly. Therefore we have also examined them extremely careful.

The main reason in choosing to examine the folk music of Kahramanmaraş region is that there have not been a thorough and detailed study in this area.

Our procedure in this will beas such.

- a) Literary structure
- b) Chapters
- c) Sentences, that form a whole with small questions and answers.
- d) Small music sentences.

1. HISTORY OF KAHRAMANMARAŞ

The oldest name of Kahramanmaraş and its history goes back to the Asurs. The region's oldest name known to us is cited as Markasi.

This name was also used during the Byzantium Period. The city named as "Maraş" during the Islamic period.

When the city was reoccupied by Byzantium Empire, name of the city was changed as "Marasaion".

After that, the Islamic period started again in this region and until the time 3 February 1973 the name of the city remained the same as "Maraş". On 3 February 1973 the name of the city changed as "Kahramanmaraş" due to then successful resistance movement in the city during the years national independence war.

The history of region could be examined in seven periods.

a- Hitit and Later Hitit period

b- Roman Period

c- Byzantium Period

d- Selçuk Empire Period

e- Pre-Ottoman Period

f- Ottoman Empire Period

g- The Republic Period

The Historical Remains of Kahramanmaraş same of the remains are listed below:
Kahramanmaraş castle, Ulu Mosque, Haznadar Mosque. Hatuniye Mosque. İklim Hatun Mosque. Ceyhan Bridge, Körsulu Bridge Kız Castle, Karahöyük, Taş Medrese.

GEOGRAPHIC STRUCTURE OF KAHRAMANMARAŞ

a) The situation of the city.

Kahramanmaraş is on the east of Adana and Kayseri, on the west of Malatya and Gaziantep. on the south of Sivas and Adıyaman, and on the north of Hatay. Its area is 14.327 km², and the share of the city in total land of Turkey is 1.8 %.

b) Its Landscape Mark.

Its main mountains and valley are as such: In The city is mainly located on south-east Toros mountains, 59.7 % of the city land is mountain area. 24% of total land is plateau. These are on the north of the city. Binboğa mountains, which is the branch of south-east Toros and surrounded the north of Afşin town, transforms to the plateau to the east.

c) Climate

The climate of the city has mixed characteristic of Continental and Mediterranean Climates

3. The Culture of K. Maraş,

a) In this thesis we, examined the idioms, proverbs, phrases, oral puzzle, beliefs, customs and traditions of region.

b) The Pets Of Kahramanmaraş

We have conveyed the wandering minstrels and poets of Kahramanmaraş who are important for the regions history and culture with their life stories and examples of their works.

These poets are Hezari, Derdiçok, Afşinli Aşık Yener. Aşık Meçhuli, Şazi, Berçenekli Aşık Mahsuni.

c) Analysis of Music Sentences. Sentences are shown by capital letters and small sentencar are shown by small letters on the notes.

d) The analysis of Rhythmic and melodic variations. Melodic and Rhythmic variants in the melody are shown to throw light on the musical structure.

4. THE EXAMINATION PLAN IN THE FOLK SONGS ANALYZED

In this chapter there are the notes of the 16 lyrical folk melodies that have been examined. Each folk melody has been examined under the following five headings: Lyrical, Literary structure, rhythmical structure, melodic structure, and form structure.

a) In this part lyrics, the sentence structure: ant uyal diagrams of the folk melodies are analyzed. The rhyme structure in the lines are shown a-b-c-d etc.... and the syllabic metres a b+5=11, 4+3=7, 4+4=8 etc.

b) The Analysis of the Rhythmical structure of the türküs:

In this part the rhythm, total measure number of the melody have been shown.

c) The Analysis of Melodic structures of the türküs:

In this part cüdanves, sound length, forte notes, altered notes, of the melodies have been shown in the whole.

d) Analysis of Music Sentences. Sentences are shown by capital letters and small sentencer are shown by small letters on the notes.

e) The analysis of Rhythmic and Melodic variants. Melodic and Rhythmic variants in the melody are shown to throw light on the musical structure.

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Konunun Seçiliş Nedeni ve Faydaları

Türk Halk Müziği'nin bir bölümünü oluşturan Kahramanmaraş ezgilerindeki bilgi yetersizliği nedeniyle bu konu seçilmiştir.

Bugüne kadar yapılan bazı araştırmalar olmasına rağmen, Kahramanmaraş il sınırları içinde tespit edilen Türk Halk Müziği eserleri üzerine inceleme ve karşılaştırma yapılmamıştır.

Bu tezi hazırlamamızda amaç, ezgilerin incelenmesinden sonra, kendi aralarındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya çıkarıp, Kahramanmaraş bölgesinin müzikal karakterini sonuç olarak belirlemektir.

Elde edilen sonuçlarla, Kahramanmaraş yöresi hakkında mümkün olduğunca, müzikoloji çalışmalarına fayda temin edilmiş olacaktır.

1.2. Araştırma Kapsamı ve Yaratılan Ortam

Araştırmamızda ezgilerin, melodik ve ritmik varyantları ile ortak motifleri ortaya çıkarırken Kahramanmaraş yöresinin sadece 16 ezgisi ile sınırladık.

Bu konuda yazılı, kaynak kitaplardan ve TRT nota arşivinden yararlandık.

1.3. Kullanılan Metot

Araştırma metodu Araştırma ve İnceleme metodlarından yararlanılmıştır.

1.4. Yazım Biçimi

Tezin yazım biçimi dikeydir. Konu başlıkları tam anlamıyla içindekileri belirtmemektedir. Bu yüzden ancak verilen özetin okunmasıyla içerik daha iyi anlaşılacaktır.

Tez dört bölümden oluşmuştur. Dördüncü bölümde her ezgi ayrı ayrı incelenmiştir. Konular, kod sıralamasına göre yazıldıktan sonra, diğer alt başlığa geçilmiştir.

BÖLÜM 2

KAHRAMANMARAŞ'IN TARİHİ

2.1 İlin Adı

Kahramanmaraş Kenti'nin en eski adına Asur kaynaklarında rastlanmaktadır. Bu kaynaklara göre, bölgedeki Geç Hitit Kent Devleti'nin adı Gurgum, başkent Kahramanmaraş'ın o dönemdeki adı da Markasi'ydi.

Romalılar Dönemi'ne değin kullanılan Markasi adı, Germanikus'un oğlu İmparator Kalligula'ca, Germanicia'ya (Germanikeia/Kaisareia Germanike) dönüştürüldü. Bu ad, Bizanslılar'ca da kullanıldı.

Kent, İslam Dönemi'nde "Mar'aş" adını aldı. Mar'aş, Arapça "titreme yeri" anlamına gelmektedir. Bu ad, bölge, çeltik ekimi yüzünden bataklığa dönüştüğü ve sıtma hastalığı yaygın olarak görüldüğü için, verilmiş olabilir.

Yeniden Bizanslılar'ın eline geçtiğinde, kentin adı "Marasaion" olarak değiştirildi. Daha sonra, yine İslam Dönemi'ndeki adıyla anılan Maraş, Milli Mücadele yıllarında Fransızlar'a karşı yürüttüğü direnişten ötürü, 7 Şubat 1973'te Kahramanmaraş adını aldı.

Kentin adı, fazlaca değişikliğe uğramadan günümüze değin gelmesine karşın, yeri sürekli değişti. Bugünkü Kahramanmaraş'ın güneydoğusunda kurulmuş olan antik kent, Roma Dönemi'nde Karasu kıyısına taşındı. Ortaçağ'da Reban (Raban), daha sonra da Altuntaş merkez oldu. Altuntaş'ın bir depremde yıkılmasıyla, kent merkezi Kahramanmaraş'ın doğusuna, Kara Maraş denilen yere taşındı. Bugünkü kent merkezine, ilk XIV. yy'da Dulkadiroğulları yerleşti.

İlk Tunç Çağ buluntuları, Döngöle Köyü çevresindeki Yağlık ve Direkli mağaralarının en üst katmanlarında ve Köprüağzı-Eloğlu yöresinde, Kuruculuk Höyük'te ele geçmiştir. Kökten, yöredeki yüzey araştırmalarında, 50'den fazla höyük saptamıştır. Burada yapılacak kazılar Kahramanmaraş yerleşme tarihini büyük ölçüde aydınlatacaktır. Dağınık durumdaki bu höyükler, merkezin güneyindeki düzlüklerde ve kuzeyde Elbistan, Afşin ve Göksun ovalarındadır. Afşin'in Tanır Köyü yakınındaki Yassıhöyük, Maltepe ve Bozhöyük, yörenin en büyük höyükleridir. Bunların üzerlerinden toplanan buluntular, höyüklerde yaklaşık İÖ IV. binin ilk günlerinden başlayarak yerleşildiğini ortaya koymaktadır.

2.2. İlin Tarihi

Mezopotamya'da oluşan yazının, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Anadolu'ya girmesiyle birlikte, Tarih çağları burada da başlamıştır.

Kahramanmaraş, daha Orta Tunç Çağ da önemli bir konumda idi. Ancak, bu dönemdeki yol, Bizans Dönemi'ndeki gibi askeri bir yol değil, Mezopotamya ve Kuzey Suriye'yi İç Anadolu'ya bağlayan bir kervan yoluydu. Mezopotamya'dan yola çıkan tüccarlar Fırat'ı Birecik'te (Urfa) geçtikten sonra, Kahramanmaraş-Elbistan yoluyla Kapadokya'ya girerlerdi.

Elbistan'ın yaklaşık 10 km. kuzeybatısında bulunan ve Tahsin Özgüç'çe araştırılan Elbistan-Karahöyük, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda (İÖ II. binin ilk çeyreği) Malatya'ya giden yol üstünde önemli bir merkezdi. Buradaki çalışmalar sırasında ortaya çıkarılan buluntular, hem Anadolu, hem de Mezopotamya izleri taşımaktadır. Buluntular arasında, İÖ. II. binin yerel

biçimini temsil eden hiyeroglifli ve resimli damga mühürler, bulleler (mühür baskıları) ve Suriye biçimli silindir mühürler vardır.

HİTİTLER DÖNEMİ: Elbistan Karahöyük'te, Asur Ticaret Kolonileri Çağ katmanının üstünde, tek yapı katıyla temsil edilen eski Hitit Krallık Dönemi (İÖ 1650-1460) yer almaktadır. Kahramanmaraş İli. Hitit Devleti sınırları içinde olmasına karşın, kazı alanının darlığı nedeniyle höyükte, Hitit Devleti Dönemi'nin büyük anıtsal yapılarına rastlanmamıştır. Burada, ancak çanak çömlek, tunç ve kemik buluntular, taş araç gereçlerle figürin gibi nesneler bulunabilmiştir. Çanak çömlekler, yerel özellikler göstermekle birlikte, yine de doğrudan Hitit kültürüne bağlıdır.

İÖ. 1460'ta, II. Tudhaliya'yla başlayan Hitit İmparatorluk Dönemi, Elbistan-Karahöyük'te, 3 odalı ev ve kaldırım gibi yapı kalıntıları, tipik Hitit İmparatorluk Dönemi çanak çömlekleri, koç biçimli ritonlar (kutsal içki kapları) hiyeroglifli-hiyeoflifsiz mühür ve süs eşyalarıyla temsil edilmektedir.

Yörede, Hitit Devleti yıkıldıktan sonra (yaklaşık İÖ 1200'ler), İÖ II. binin son yüzyılından İÖ VII. yy'a değin. Geç Hitit Prenslikleri (Kent Devletleri) adı altında yerleşmeler olmuştur.

GEÇ HİTİT PRENSLİKLERİ: Orta ve Batı Anadolu, Hitit İmparatorluğu'nun çöküşünden İÖ VIII. yy'a değin karanlık bir dönem yaşarken, Hitit İmparatorluğu'nun yasal krallıklarından Kargamış ile Halpa (Halep), Güneydoğu Anadolu'da varlıklarını sürdürüyorlardı. "Ege Göç Kavimleri"nin yarattığı kargaşadan kaçan Orta Anadolu halkı ise, güney ve güneydoğuya çekilmiş, buralara sığınmıştı. Böylece, Güneydoğu Anadolu'da, Arami, Hitit, Hurri, Luviler'den oluşan yeni yeni küçük kent devletleri kurulmaya başlandı. Bu küçük devletler arasında, Luviler çoğunlukta idi.

Kullanılan dil ve yazı Luvi kökenli olmasına karşın, kimi krallar, Hitit krallarınıninkine benzer adlar almışlardı. Bu kent devletlerinin doğu komşusu Urartular ve güneydeki Asurlular da, bu toprakların tümünü "Hatti Ülkesi" diye adlandırıyorlardı. Geç Hitit Kent Prenslikleri (Devletleri) olarak anılan bu devletler, yaklaşık İÖ II. binin son yüzyılından İÖ VII. yy'a değin, varlıklarını sürdürdüler.

MEDLER DÖNEMİ: Göçebe bir toplum olan Kimmerler'in yerleşik bir devlet kuramaması ve Tabal Kralı Magallu'nun da Asurlular'a sığınması üzerine, Maraş bölgesi bir ara Asur egemenliği altına girdi. Ancak, Batı İran'daki Med Devleti'nin Kralı Keyaksares, güney komşusu Babil krallarının da yardımıyla Asur başkenti Ninova'ya ani bir saldırı düzenledi ve bu arada bütün Asur kentlerini kısa sürede yağmalayarak bu büyük devleti çökertti (İÖ 612). Med Devleti'nin sınırları batıda Kızılırmak kıyılarına dek ulaştı. Ancak, Med Devleti, hızla genişlemesine karşın, kalıcı bir üretim yapısına dayanmıyor, ekonomisini yağmacılıkla ayakta tutabiliyordu. Güneybatı İran'da, Persler'in Ahameniş soyundan gelen II. Kiros (Kuraş), bu rakip devletin ordularını Kral Astiyag (İştümegü) döneminde yenince (İÖ 550), Kızılırmak kıyısına dek bütün Anadolu Pers istilasına uğradı.

PERSLER DÖNEMİ: Persler, güçlü bir devlet olmanın ekonomik gereği olarak, batıdaki kıyı kentlerine büyük önem verdiler ve buralardaki ticaret ilişkilerinden yararlanmak istediler. Maraş gibi iç yörelerde ise, toprağa bağlı geleneksel ekonomiyi sürdürdüler.

İmparator I. Dareios zamanında (İÖ 522-485), istila edilmiş olan bölgeler için yönetsel bir bölümleme yapıldı. Maraş, bu bölümlemde Kapadokya büyük satraplığının sınırları içinde idi. Markasi diye anılan Maraş, satraplığın önemli yerleşmelerinden biriydi. Yörenin bugünkü Elbistan'a denk düşen

kesimlerinde Tesaller (Tiberenler), Muşki-Kimmer kalıntıları ve Kataon toplulukları yaşıyordu. Tarihçi Strabon'un da belirttiği gibi, bölgenin iklimi sert olduğundan, tarım ürünlerinden büyük verim alınamıyor, daha çok hayvancılık yapılabiliyordu. Persler'in atadığı asker-soylu görevlilerin çiftliklerinde çalışan yerel halk, genellikle köle durumundaydı. Persler, halkın dinsel inançlarına ve dinsel ulularına pek dokunmadılar, ama kendi ateşe tapma kültürlerine de birlikte getirdiler. Bu yüzden, yöre kültürü giderek Pers kültürü ile kaynaştı. Ancak, Pers ordularının İÖ 333'te İssos'da İskender'e yenilmesinden sonra, bölge İskender'in ve Makedonyalı subayların yönetimine girdi.

KAPADOKYA KRALLIĞI DÖNEMİ: İskender'in Makedonyalı birlikleri, Güney-Doğu Asya içlerine doğru yola çıkınca, Maraş'ın içinde bulunduğu Kapadokya bölgesi halkı, İskender'in satraplığa atadığı Sabiktas'a karşı ayaklandı. Bölgedeki büyük toprak sahiplerinden, Pers soylusu Ariarates de, bu kargaşayı fırsat bilerek krallığını ilan etti (İÖ 332). Kuzey Kapadokya'da Gazinra'yı (Tarhal/Tokat) merkez yapan I. Ariarates, komşu bölgelerden de ücretli asker devşirerek, Doğu Toroslar ile Karadeniz kıyısındaki Pariyadres Dağları arasında kalan bölgeyi denetim altına aldı.

İskender öldüğünde (İÖ 323), yerini alan Perdikkas, Makedonya ordularının işgal ettikleri toprakların tam ortasında, böyle bir krallığın varlığını sakıncalı buldu. Ariarates'i, kısa sürede, etkisiz bırakarak bölgeye İskender'in komutanlarından Evmenes'i satrap atadı. Ama, eski kralın yeğeni dağlara çekilmişti ve savaşımları sürdürüyordu. Evmenes'ten sonra Makedonyalılar, Nikeforos'u, ardından da başka subayları bölgeye yönetici olarak atadılsa da, yerel halkın tedirginliği giderek arttı. Eski kralın yeğeni II. Ariarates, Makedonyalı Amintas'ın ordularıyla uzun süre savaştıktan sonra, İÖ 301'de,

Kapadokya Krallığı'nı yeniden kurdu. Bu sırada, İskender'in komutanlarından Selevkos'un Suriye'de kurduğu krallık, Maraş yakınlarına dek genişlediyse de, bölgeyi ele geçiremedi.

Bir süre sonra, Gordios, ülkede büyük nüfuz kazanınca, Roma İmparatorluğu'nun yıldırısıyla, Kapadokya'dan uzaklaştırıldı. Böylece, bu kez de Roma'nın kuklası durumuna gelen Kapadokya kralı, ancak, Kilikya'ya gelen Roma ordusunun komutanı Sulla'nın desteğiyle tahtta kalabildi (İÖ 92). Ama, Sulla'nın ülkeden ayrılmasıyla, Pontos Kralı Mitridates, Mitraos ve Bagoas adlı komutanlarına Kapadokya'yı işgal ettirdi. Böylece, Maraş bölgesi de Roma işgali altında kaldı.

Öte yandan, Tigran kuvvetlerinin Roma ordusu karşısında Suriye'den çekilmek zorunda kalması üzerine (İÖ 70), artık Roma uydusu durumuna gelen son Selökid Kralı XIII. Antiokhos da, Roma Komutanı Lukullus'un yardımıyla Antakya'ya gelmişti. Derken, Komutan Lukullus bölgedeki yetki boşluğundan yararlanarak, Maraş-Adıyaman bölgesindeki Samosata (Samsat) Kenti'nde krallığını ilan etti (İÖ 69).

Lukullus'un bağımsız yönetimi ancak dört yıl sürebildi. Gerek Lukullus'un keyfi ve despotik yönetimine son vermek, gerekse Pontos Kralı Mitridates'i kuzeye sürmek amacıyla Anadolu'ya gelen Romalı Komutan Pompeius, Batı Anadolu'dan hızla ilerleyerek İÖ 65'te Antakya'ya girdi ve Roma'yı istila etti (İÖ 64). Lukullus'un bağımsızlığını ilan ettiği Maraş-Adıyaman bölgesini de Roma İmparatorluğu'na kattı. Bundan sonra, gerek bu bölge, gerekse Suriye Roma'dan gönderilen prokonsüllerce yönetildi. İmparator Augustos döneminde ise, yönetim "İmparator'un Vekilleri" denilen kişilere bırakıldı.

Roma-Pontos-Tigran arasında uzun yıllar süren yağma savaşımı, Kral III. Ariobarzanes (İÖ 52-42), X. Ariarates (İÖ 42-36), hatta Arkhelaos (İÖ 36- İS 18) zamanında süregitti. Sonunda, Roma İmparatoru Tiberius, yayınladığı bir fermanla Kapadokya'ya "legat" sanıyla bir vali atadı (İS 17). Ertesi yıl da ülkeyi Roma Devleti'ne kattı.

ROMA DÖNEMİ: Selökidler'in son yıllarında, güneydoğu Anadolu'da giderek sönmekte olan Helenist kültür, yerini Sami (Semitik) kültürüne bıraktı. Bir yandan doğudaki Part Devleti'nin, öbür yandan da güneydeki Arami topluluklarının ve Arap şeyhlerinin etkisi, Maraş bölgesinde daha Selökidler zamanında gelişmeye başlayan kentleşme sürecini durdurdu. Ekonomik yaşam da canlılığını yitirdi.

Selökidler'in yıkılışından sonra, Araplar'ın ve Aramiler'in küçük köy ekonomisi bölgeye egemen oldu. Romalılar da bunu kabullenmek zorunda kaldılar.

Roma İmparatoru Septimus Severus, İS. 190'da, Roma'nın Suriye Valisi Pescennius Niger'in ayaklanmasını bastırdıktan sonra, Suriye'yi kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayırdı. "Kommagene Bölgesi" diye anılan Maraş-Adıyaman kesimi, Roma'nın, Kuzey Suriye Vilayeti sınırları içine alındı. Severus'un Suriye Arapları'na ve Maraş-Adıyaman yöresinin şeyhlerine karşı savaşımı uzun yıllar sürdü.

İS 216'da, İmparator Caracalla, kendisiyle barışa yanaşmayan Part Kralı V. Artabanus'a karşı askeri bir harekate girişti. Germanikeia (Maraş), Osroen ve Edessa (Urfa) dolaylarında geçerken, yerel şeyh ve beylere gözdağı vermekten de geri kalmadı. 227'de Part Kralı Artabanus'a karşı ayaklanan Ardeşir (Artakserkses), Sasanlı Devleti'ni kurduktan sonra, Maraş'ı içeren Doğu

Kapadokya'da üstünlüğünü kabul ettirdi. Ancak, 243'te, Roma İmparatoru III. Gordianus (238-244), komutanı Timesitheus'la çıktığı hareket sonunda, Maraş ve Urfa'daki Sasanlı güçlerini doğuya püskürttü. Ne var ki, Romalılar'ın ağır ekonomik ve siyasal baskıları sonucu, İotapianus adında biri, 249'da, Kapadokya-Kommagene bölgesinde başkaldırdı. Bunu Kuzey Suriye'deki başka ayaklanmalar izledi.

270'lerde, Roma Devleti, Orta Suriye'deki Palmira Prensi Odenatus ile karısı Zenobia'nın askeri girişimleri karşısında geriledi. Ama Roma Devleti, Maraş bölgesindeki egemenliğini, İmparator Valens döneminde de (364-378) korumayı başardı. Bu arada, Maraş'ın doğu kesimlerine Sasanlılar'ın yaptıkları istila girişimleri de püskürtülmüştü. İmparatorluk I. Theodosius'ca (379-395). Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrıldığında, Maraş Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde kaldı.

BİZANS DÖNEMİ: İmparator I. Justinianus zamanında (527-565) Bizans'ın doğu sınırlarında Sasanlılar'la yapılan geleneksel çatışmalar süregitti. Bu arada, Bizans'la Çin ve Hindistan arasında sıkı bir ticari ilişkinin Sasanlı Devleti'nin toprakları üzerinden yürütülmesi güçtü. Bizans'ın bu ekonomik gereksinimlerini kavrayan Sasanlılar, ilkin 605'te, İç Anadolu'ya dek gelerek Kayseri'yi ve bu arada Maraş yörelerini işgal ettiler. Ancak, 611'de geri çekilmek zorunda bırakıldılar. Daha sonra da süren Sasanlı akınlarını, Dört Halife Dönemi'nin Suriye Valisi Muaviye'nin Anadolu içlerine yaptığı baskınlar izledi.

ANADOLU SELÇUKLULARI DÖNEMİ: XI. yy'da Türkler Anadolu'ya akınlar yapmaya başladılar. Önceleri bu akınlarla kazanılan topraklar uzun süre elde tutulamıyordu. Ama, 1071 Malazgirt Savaşı'nda Bizanslılar'ın toplu direnme güçleri kırılınca, Türkler Anadolu'da büyük toprak parçalarını ele

geçirmeye başladılar. Bu sırada Türkler arasındaki iç çekişmeler de sürmekteydi. Alp Arslan'a karşı ayaklanan Kutalmışoğlu Süleymanşah, 1075'te İznik'i alıp, Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurdu.

XI. yy. başlarında Bizanslılar Doğu Anadolu'yu istila ederek buradaki Ermeni prensliklerini ortadan kaldırmışlar, halkını da Sivas, Kayseri ve Fırat kıyılarına sürmüşlerdi. Sürekli Türk göçleri yüzünden Ermeniler bu kez güneye inerek Maraş ve yöresinde toplantılar. Ortodoksluk'u benimsemiş olan Bizanslılar'ın Gregoryen Ermeniler'e dinsel yönden baskı yapmaları, bu iki toplumu birbirlerine düşman duruma getirmişti. Bu yüzden Ermeniler, Anadolu'nun Türkler'e karşı savunulmasında Bizanslılar'a yardımcı olmadılar.

OSMANLI DÖNEMİ: Yavuz Sultan Selim, Osmanlı hizmetinde olmak koşuluyla yöre yönetimini Şehsuvar Bey'in oğlu Ali Bey'e verdi. Ali Bey, Osmanlılar'ın Mısır Seferi'nde ve daha sonra Şam Valisi Canberdi Gazali ayaklanmasının bastırılmasında önemli görevler üstlendi. Ama, kendisini rakip gören Vezir Ferhad Paşa'nın oyunuyla, 1521'de Elbistan'dan çıkarılarak idam edildi.

XVIII. yy'da, Maraş ve yöresinde ayanlar etkili oldular. Devlet gücünün azalmasından sonra yerli birtakım aileler, giderek etkilerini artırmışlar, yönetimde söz sahibi olmuşlardı. Ayanlar, kimi zaman, devlet hizmetinde bulunur, kimi zaman da halkla bir olarak devlete karşı çıkarlardı. Maraş yöresindeki bir bölüm halk yerlerini terk ederek başka kasaba köy ve çiftliklere yerleşmişlerdi. 1767'de yazılan bir hatt-ı hümayunda 1740'dan beri bunların eski yerlerine dönmelerinin istendiğini, ancak ayanlara dayanan halkın bu karara uymadığı söyleniyordu.

Kimi zaman ayanlık peşinde koşanlar, kadıların ve yerel yöneticilerin işlerine de karışmaktaydılar. Maraşlı Mehmet Esad ve Velioğlu Murtaza buna örnek gösterilebilir. Bunlar, Maraş Beylerbeyi'nce yakalanmış, halkın işlerine karışmamak üzere her biri hazineye onarbin kuruş vermeyi kabul etmişlerdi. Bu durum sicillere geçirilmiş, verilen hüccezin başmuhasebeye kaydı için İstanbul'a gönderilmesi kararlaştırılmıştı. Hüccet yolda kaybolduğundan, Mehmed Esad ile Velioğlu Murtaza tanıklar önünde mahkeme kararına uyacaklarına yeniden and içtiler. Kısa bir süre sonra sözlerinde durmayarak, topladıkları eşkıya ile halka zarar vermeye başlayınca, İstanbul'a şikayet mektupları gönderildi. Gelen yanıtta Mehmed Esad ile Velioğlu Murtaza'nın 10.000'er kuruş ödemeleri, yine eşkıyalık yaparlarsa cezalandırılmaları emredildi.

Maraş, Osmanlı topraklarına katıldıktan sonra, eyalet durumuna getirildi. 1631-1632'de Maraş Eyaleti'nin kazaları şunlardı: Maraş, Malatya, Ayntap, Kars'ı Maraş 'Kars-ı Dulkadriye". Bu durum 1653 ve 1717-1730 arasında olduğu gibi korunmuştur. Başbakanlık Arşivi Maliyeden Müdevver 9550 nolu deftere göre, 1777-1787 arasında Maraş Eyaleti kazaları şunlardı: Maraş, Ayntap, Elbistan, Kars-ı Maraş, Bilas- Zamantı.

ÇAĞDAŞ DÖNEM: XIX. yy'ın ilk çeyreği Maraş yöresinde siyasal olaylar açısından bir ölçüde sakin geçti. 1. Selim'in İran Seferi dönüşünde beraberinde getirip Maraş yöresine yerleştirdiği ve Bayezidliler adıyla anılan Doğu Bayezid beyleri ile Osmanlılar arasında çıkan anlaşmazlık sona ermişti. II. Mahmud'un yerel beylere, merkezi otoriteyi kabul ettirme yolundaki çabaları, Maraş yöresinde de meyvesini vermiş ve Osmanlılar ile Bayezidliler arasında yüzyıllardır süregelen anlaşmazlık, beylerin merkeze boyun eğmesiyle ortadan kalkmıştı. Çok sayıda tarihçinin belirttiğine göre, Maraş'ın

doğu yakası Dulkadiroğulları'nın, batı yakası ise Bayezidliler'in denetimi altındaydı. Bu iki rakip ailenin alttan alta süregiden savaşımı nedeniyle, Maraş kenti XIX. yy'da oldukça geriledi. Birçok yolun kavşak noktasında bulunduğu için önceki yüzyıllarda ticaret bakımından canlı bir kent olan Maraş, bu durumunu XIX. yy'da koruyamadı ve yoksullaştı.

MÜTAREKE VE MİLLİ MÜCADELE'DE KAHRAMANMARAŞ:

Kahramanmaraş, kısa süren bir işgal yaşamasına karşın, Milli Mücadele Dönemi'nin en yoğun çatışmalarına ve acılı olaylarına tanık olan kentlerden biridir. Fransız işgaline karşı toplu direnişin en canlı örneklerinden biri veren Kahramanmaraşlılar, kendi kentlerinin savunulmasında olduğu kadar, komşu Antep'teki işgalin kırılmasında da çok etkin bir rol oynadılar. İlin Maraş olan adının başına, "Kahraman" sözcüğünün eklenmesi bundan kaynaklanmaktadır.

Kahramanmaraş ya da o dönemdeki adıyla Maraş, Mondros Mütarekesi günlerinde bağımsız bir sancaktı. Sancağın, Maraş Merkezi Kaza dışında, dört kazası daha vardı: Elbistan, Göksun, Pazarcık ve Zeytun.

İNGİLİZ VE FRANSIZ İŞGALİ: Mondros Mütarekesi imzalanınca, İtilaf Devletleri daha önce paylaştıkları alanları ele geçirmek üzere harekete geçtiler. Ancak, büyük devletler arasında 1915'ten beri var olan anlaşmazlık burada su yüzüne çıktı: İngiltere, Mütareke'nin imzalanmasından bir gün sonra, daha önce Fransızlar'a bırakılması kararlaştırılmış olan Musul'a girdi. Fransızlar'a baskı yaparak Musul üzerindeki isteklerinden caymalarını sağlamaya çalışan İngilizler, harekatı sürdürerek, 6 Aralık'ta Kilis'i, 17 Aralık'ta da Antep'i işgal ettiler, Fransızlar'dan tepki görmeyince de, 22 Şubat 1919'da, Mütareke'nin 7. maddesini gerekçe göstererek Maraş'a girdiler.

Yıldırım Orduları Komutanlığı, işgalden bir hafta önce Maraş askeri komutanına telgraf çekmiş, Maraş'taki askeri ağırlığın İngilizler gelmeden Ceyhan Irmağı batısına taşınmasını istemişti. Bunun üzerine harekete geçen bazı köylüler, İngilizler'in kente girişini geciktirmek amacıyla, Pazarcık-Narlı Köyü arasındaki Aksu Köprüsü'nü yakmışlar ve İngilizler'in, yanan köprü yerine tahta bir iskele kurmalarından yararlanarak da Maraş'taki cephaneyi Süskürdü ve Koşürge ormanlarına saklamışlardı. Söz konusu cephe, burada da yeterince güvenlikte görülmeyerek, daha sonra Kayseri'ye götürülmüştü.

"SÜTÇÜ İMAM" OLAYI: Fransız birliklerinin gelir gelmez, kentteki Ermeni ayrılıkçıların saldırıları arttı. Silahlı kimi Ermeniler çarşıda, sokaklarda dolaşıp kışkırtmalarda bulunuyor, karşı gelenleri dövüyorlardı. Bu yüzden, kentin çeşitli mahallelerinde olaylar patlak veriyordu.

Bu tür olaylardan biri de, işgalden bir gün sonra, Uzunoluk Mahallesi'nde oldu ve ayrılıkçı Ermeniler, "Sütçü İmam" adıyla bilinen yaşlı bir köylünün beklenmedik, sert tepkisiyle karşılaştılar: O sabah, birkaç Fransız askerini çarşıda gezdirmek için Uzunoluk'a gelen iki-üç ayrılıkçı Ermeni, yakınlardaki bir hamamdan çıkan kadınlara sarkıntılık ettiler. Bunu engellemek isteyen halka da ateş ettiler ve iki kişiyi yaraladılar. Tam o sırada, Sütçü İmam silahıyla ortaya çıktı ve çevreye ateş açan ayrılıkçılardan biri saf dışı bıraktı. Daha sonra da, çıkan kargaşadan yararlanarak gözden kayboldu. Gerek Fransız işgalcilerinin, gerekse ayrılıkçı Ermeniler'in yoğun baskılarına yol açıtıysa da bu olay, Maraş halkının işgale kolay kolay boyun eğmeyeceğini ortaya koydu. Nitekim, bir süre sonra, Fransız işgal komutanı kentteki Ermeni askerleri geri göndererek, yerlerine Tunuslu Müslüman asker getireceğini açıklamak zorunda kaldı.

BAYRAK OLAYI: Kadir Paşa Konağı'na çağrılı olarak gelen bazı Ermeni ileri gelenleri Maraş Kalesi'ne çekili duran Türk Bayrağı'nı indirtme yolunda Albay Andreas'a baskı yaptılar. Türkler'in, çağrısına uymamaları nedeniyle zaten öfkeli olan Fransız askeri valisi, kaledeki bayrağın hemen o gece indirilmesini buyurdu.

Ulucami avlusunda toplanan bini aşkın Maraşlı, namaz kılmayı bir yana bırakarak camiden çıktı ve topluca kaleye yönelindi. Çarşıdan geçilirken, kalabalık daha da büyüdü. Binlerce kişinin üstlerine geldiğini gören Fransız jandarmaları bir köşeye sindiler. Maraşlılar hiçbir direnişle karşılaşmadan kaleye girdiler ve onbaşı adıyla tanınan Zalhahocaoğlu Osman, bayrağı atıldığı yerden alarak kalenin burcuna dikti. Geciken öğle namazını kalede kılan Maraşlılar, jandarmaları dışarı çıkardılar, daha sonra hükümet konağına gittiler. Buraya gelerek kendileriyle görüşmek isteyen Fransız Vali Andreas'ı, bu tür olayların yinelenmemesi için uyardılar, bu konuda söz alınca da dağıldılar.

SİLAHLI MÜCADELENİN BAŞLAMASI: Maraş Kuva-yı Milliyesi'nin silahlı direniş hazırlıklarını yoğunlaştırdığı günlerde, 6 Ocak 1920'de, Kilikya İşgal Komutanı General Queratte 1.500 kişilik bir birlikle Maraş'a geldi. Aynı gün kent halkını toplayarak gözdağı veren Queratte, Kılıç Ali'yi eşkıyalıkla suçlayarak, bölgeye onu yakalamak için geldiğini belirtti. Ancak, Maraşlılar bu tutuma boyun eğmediler ve ertesi gün aralarında 500'e yakın imza toplayarak generali protesto ettiler.

General Queratte'nin gelişini izleyen günlerde silahlı direniş hazırlıkları daha da yoğunlaştı. Bu arada, Fransızlar'ın, Antep ve öbür işgal bölgelerinde de zorluk içinde oldukları gözleniyordu. Fransız işgal yönetimi, Maraş-İslahiye güvenliğini sağlayamamanın sıkınsı içindeydi.

Fransızlar, 6 Ocak 1920'de, Maraş yolunu güvence altına almak için Maraş'tan İslahiye'ye, Bahçe'den de Maraş'a birer birlik gönderdiler. Ancak, Maraş'tan yola çıkan müfreze, aynı gün Eloğlu'nun (Türkoğlu) kuzeyinde, Kılı Köyü yakınlarında Muallim Hayrullah Bey'in baskınına uğradı. Fransız birliği burada 30'a yakın kayıp verdi. Muallim Haydullah Bey, ertesi gün de Maraş'a gelmekte olan ikinci Fransız müfrezesini karşıladı ve Eloğlu yakınlarında Ceceli'de üstlerine uğradılsa da, üstünlük sağlayarak Ceceli Köyü'ne girdiler ve köyü yakıp yıkıp, yağmaladılar. Bunun üzerine, Muallim Hayrullah Bey, başka Kuva-yı Milliye çetelerinin de yardımıyla Maraş-Eloğlu yolunu kapatarak Fransız birliğini Eloğlu Köyü'nde kuşattı. Fransızlar, yardım almalarına karşın, kuşatmayı kıramadılar. Sonuçta, Maraş'tan Eloğlu'na bir kurul gönderildi ve Fransızlar'ın köyü boşaltmaları koşuluyla kuşatmanın kaldırılması sağlandı.

Fransız işgal birlikleri Ceceli ve Eloğlu köylerinde 23 kişi öldürdüler, 35 ev yaktılar. 3000'e yakın büyük ve küçükbaş hayvanı yağmaladılar. Maraşlılar, Mustafa Kemal'e başvurarak, bölgeye bir soruşturma kurulu gönderilmesini ve olayın fotoğraflarla belgelenmesini sağladılar. Bir uzlaşmayla sonuçlanmasına karşın, Eloğlu çarpışmaları, Maraş Kuva-yı Milliyesi'ne güç verdi.

FRANSIZLARIN KENTİ BOŞALTMASI VE MARAŞ'IN KURTULUŞU: Maraşlılar'ın bir bölümü Doktor Mustafa'nın getireceği yanıtı bekliyor ve teslim olmak için hazırlık yapıyordu ki, Fransızlar, 11 Şubat gecesi birden ateş kestiler. Aynı anda kışla yanmaya, içindeki cephane de patlamaya başladı. Kimse kışla bölgesine yaklaşmıyor, bu yüzden de ne olup bittiği anlaşılamıyordu. Ardından Divanlı (İsmetpaşa) Mahallesi'nde de yangın başladı.

Ertesi sabah Maraşlılar, gerek General Queratte'in, gerekse Albay Normand'ın kenti boşaltarak Sıtmapınarı'na indiklerini ve oradaki ağırlıklarını da alarak, İslahiye'ye çekildiklerini öğrendiler.

Teslim eğilimini de öğrenmelerine karşın, Fransızlar'ın kenti neden boşalttıkları anlaşılmamakla birlikte, 22 gün süren Maraş kent savaşı da bitmiş ve Maraş kurtulmuş oldu.

2.3 İlin Coğrafi Durumu

2.3.1. İlin Yeri

Bir bölümü Akdeniz, bir bölümü ise Doğu Anadolu Bölgesi'nde kalan Kahramanmaraş il toprakları, 27° 11' ve 38° 36' kuzey enlemleriyle, 36° 15' ve 37° 42' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Kahramanmaraş ili, 14.327 km²'lik yüzölçümüyle ülke topraklarının % 1,8'ini kaplar.

Kahramanmaraş yönetsel bakımdan, doğudan Malatya'nın Darende, Akçadağ ve Doğanşehir; Adıyaman'ın Besni; Gaziantep'in Yavuzeli ve Araban; güneyden yine Gaziantep'in Merkez ve İslahiye; Adana'nın Bahçe; batıdan yine Adana'nın Kadirli, Kozan, Saimbeyli ve Tufanbeyli; Kayseri'nin Sarız; kuzeyden ise Sivas'ın Gürün ilçeleriyle çevrilidir.

1980'de nüfuzu 738.000'i aşan Kahramanmaraş'ta km²'ye 52 kişi düşüyordu.

2.3.2 Yeryüzü Şekilleri

Kahramanmaraş il toprakları, yükseltileri 3.000 m'ye varan ve genellikle Güneydoğu Toroslar'ın uzantıları olan dağlarla, bunlar arasında kalan çöküntü ovalarından oluşmaktadır. İl alanında geniş bir akarsu ağı vardır. İl alanı, bir çok yerde bu akarsuların oluşturduğu vadilerle yarılmış ve parçalanmıştır.

İldeki yeryüzü şekillerinin en önemlisi, Kahramanmaraş Ovası'nın yer aldığı çöküntü alanıdır. Afrika Göller Bölgesi'nden başlayarak, Kızıldeniz, Lut Gölü ve Amik Ovası boyunca uzanan Ürdün Graben Sistemi'nin devamı olan bu alan, Kızıldeniz'den başlayarak, Vadi-El Arab, Gor, El-Bika, Amik-Kahramanmaraş Oluğu adlarıyla anılmaktadır.

2.3.3.İlin Jeolojik Yapısı

İlde çeşitli jeolojik zamanlardan kalma oluşumlara rastlanmaktadır. Paleozoik yaşlı şist ve mermerler, Gavur Dağları'nda geniş alanlar kaplar. Narlı Ovası'nın güneyinde mezozoik serileri görülür. İl alanında, genellikle marnlardan oluşmuş paleosen yapılı oluşumlar da önemli yer tutmaktadır. Bunlar kumlu yataklar ve kil içerir. Şistler ve tebeşirli katmanlar da görülür. Kahramanmaraş'ta görülen alt eosen yaşlı greler, kırmızı renklidir. Bunlar, kalker çimentolu ve kırmızı kahverengimsi konglomeralardan oluşmuştur. İlde, miyosen oluşumlarının görüldüğü yerlerde, altta denizsel fasyeste marn, tebeşirli kalker ve molozlar yukarıya doğru ise karasal fasyeste oluşmuş kalkerler ve konglomenler vardır. Pliyosen yaşlı oluşumlar arasında konglomeralar vardır. İldeki çöküntü alanlarını birbirinden ayıran serpantinler büyük önem taşımaktadır. İnce bir örtü durumunda geniş alanlara yayılan serpantinler büyük önem taşımaktadır. İnce bir örtü durumunda geniş alanlara yayılan serpantinlerin yanında, kristalin şistler ve prayslara rastlanır. İldeki faylar boyunca, siyah bazaltların yüzeye çıkarak geniş alanlar kapladığı görülmektedir. Bazaltlar kimi yerlerde ufalanıp dağılarak killi topraklar oluşturmuştur.

2.3.4. DAĞLAR : Dağlar il alanının % 59, 7 ' sini kaplamaktadır. Kahramanmaraş il topraklarını engebelenendiren dağlar, genellikle Güneydoğu Toroslar'ın uzantılarıdır. Nurhak Dağları' nda yükselti 3. 081 m' ye ulaşır.

NUR (GAVUR, AMANOS) DAĞLARI: Bu dağların uzantıları ilin güneybatısını engebelenendirmektedir. Nur Dağları' nın il sınırları içindeki uzantıları Çimen Dağı adıyla anılmaktadır. Nur Dağları, Üçüncü Zaman' ın Alp sistemi kıvrım dağlarından olan Toroslar' ın güney uzantısıdır. Nur Dağları bir yandan Güveydiye ile Kahramanmaraş arasındaki güneybatı - kuzeydoğu doğrultulu uzun kırık, öte yandan Hınzır Burnu' ndan Dört Yol' a, Osmaniye' nin güneyinden Andırın İlçesi' nin doğusuna değin uzanan bir başka kırık arasında, çevresindeki çöküntü alanlarına karşı yükselmiş bir sıradağ olarak görülür. Nur Dağları' nın bu çöküntü alanlarına bakan yamaçları çok diktir. Bu yamaçlar, akarsularla aşındırılmıştır.

BERİT DAĞI: İlin batısında,Elbistan İlçesi' nin 30 km güneybatısında yer alan Berit Dağı' nın en yüksek doruğu 3.014 m' dir. Toros kıvrım dağlarının bir parçası olan Berit Dağı' nın yapısı Paleozoik yaşlı katmanlardan oluşmuştur. Dağın kuzeye bakan yamacında, doruğa bakan yerlerde, buzul döneminden kalma buz yalıkları vardır. Berit Dağı' nın aşağı yamaçları ormanlıktır.

ENGİZEK DAĞI: Merkez İlçe' nin kuzeydoğusundaki bu dağ kütlesi 2.815 m' ye dek yükselir. Engizek Dağı, Göksu Vadisi' yle kuzeyindeki Nurhak Dağları' ndan; çukur bir alanla da güneyindeki Ahır Dağı' ndan ayrılır. Doğu - batı doğrultusunda uzanan bu dağ da Güneydoğu Toroslar' ın bir uzantısıdır. Engizek Dağı' nın yapısında, permo - karbonifer şistleri ve yeşil kayalar egemendir. Engizek Dağı büyük ölçüde doğal bitki örtüsünden yoksundur.

Kahramanmaraş İli' inde sayılan dağların dışında kalan başlıca yükseltiler, Binboğa Dağları (2.942), Delihöbek Dağı (2.338) ve Ahır Dağı' dır (2.301).

VADİLER VE OVALAR: Geniş bir akarsu ağı olan Kahramanmaraş İli'nde, vadiler de önemli yer tutar. İl toprakları, Ceyhan Irmağı ve kollarının açtığı vadilerle parçalanmıştır.

Ovalar ise il alanının % 16,3'lük bir bölümünü kaplamaktadır. Daha çok Ceyhan Irmağı Vadisi boyunca sıralanan bu ovaların başlıcaları, Elbistan ve Kahramanmaraş ovalarıdır.

CEYHAN VADİSİ: Ceyhan Irmağı, Elbistan Ovası'nda doğup bir süre bu ovada geniş tabanlı bir vadiden akar.

ELBİSTAN OVASI: Bu ova, Kahramanmaraş İli'nin kuzeyinde, Doğu Anadolu ve Akdeniz bölgelerinin birbirine en çok yaklaştığı yerdedir. Yükseltisi 1.100-1.150 m'dir. Düzlük ve yer yer alçak tepeliklerden oluşan ova elips biçimlidir.

Ova seviyesindeki bu dağlar bol yağış almaktadır. Baharda karların erimesiyle ovaya inen akarsular kabarır ve ovanın güneyinde Ceyhan Irmağı'na karışır. Bunların başlıcaları, birçok kol ve gür kaynaklarla beslenen ve Ceyhan'a döküleceği yer yakınında, büyük bir akarsu görünümü alan Hurman Çayı ile kuzeydoğudaki dağlardan inen derelerle beslenen Söğütlü Çayı'dır. Ovaya güneyden de birçok gür kaynak iner.

Elbistan Ovası, eskiden beri güç geçit veren yüksek dağlar arasında yer alan önemli bir yerleşme alanı olmuştur. Elbistan Ovası'nda buğday, arpa, mısır ve şeker pancarı yetiştirilmektedir.

Elbistan Ovası'nın uzunluğu 50 km. kuzey-güney doğrultusunda eni ise en çok 20 km'dir. Ova Binboğa, Nurhak, Engizek ve Berit dağları arasında, bu dağlardan ortalama 1.000-1.5000 m. aşağıda, bir çöküntü alanıdır. Karasal kuvaterner tortullar (alüvyonlar) ile kaplıdır. Çevresi, türlü yapıdaki eosen flişleri, kretore tabakaları ve serpantin kütlelerinden oluşan dağlarla, doğu ve batısı permo-karbon katmanları, kristalin kalkerleri ve mermerlerden oluşmuş dağlarla, güneyi ise serpantin kütlelerinin geniş yer tuttuğu yükseltilerle çevrilidir.

AKSU VADİSİ: Ceyhan Irmağı'nın kollarından Aksu'nun oluşturduğu vadi, Engizek Dağı'nın güneydoğu eteklerinden başlar. Önce güneydoğuya, daha sonra güneybatıya yönelir ve derinleşen vadi Sakarya Köyü'nün doğusunda, güneye döner. Daha sonra güneybatıya doğru uzanan Aksu Vadisi, Büyükçam Köyü'nden sonra geniş bir çöküntü alanına açılır. Sağlık ve Narlı ovalarının oluşturduğu bu alan, bir olukla Kahramanmaraş Ovası'na bağlıdır. Bu vadi, Kahramanmaraş Ovası'nda Ceyhan Vadisi ile birleşir.

İldeki öbür ovalar arasında, Türkoğlu, Narlı, Andırın, Afşin ve Mizmilli ovaları sayılabilir.

KAHRAMANMARAŞ OVASI: İlin önemli ovalarından biri de Kahramanmaraş Ovası'dır. Güneyde yer alan Kahramanmaraş Ovası'nın yükseltisi 800-1.000 m'dir. Ahır Dağı ve Çimen Dağı'nın arasında yer alan, Kahramanmaraş Ovası'nın uzunluğu 40 km. kuzey-güney doğrultusunda genişliği ise yaklaşık 20 km'dir.

Aslında çöküntü alanı olan Kahramanmaraş Ovası, Afrika Göller Bölgesinden başlayarak Kızıldeniz, Lut Gölü ve Amik Ovası boyunca uzanan Ürdün Graben Şistleri'nin bir devamıdır. Ova çevresindeki dağ ve tepeler 4.

Zaman'da oluşmuştur. Ancak Kahramanmaraş Ovası'nda, 4. Zaman yaşlı alüvyonlar yanında 3. Zaman yaşlı tortullar da vardır.

GÖKSUN OVASI: İldeki bir başka önemli ova da Ceyhan Irmağı'nın kollarından Göksun Çayıyla sulanan Göksun Ovasıdır.

Bu ova, ilin kuzeybatısında yer alır. Göksun Ovası, kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanmaktadır. Yükseltisi 1.000-1.500'dür.

2.3.6. İlin Akarsuları

Kahramanmaraş İli, tümüyle Ceyhan Havzası içinde kalmaktadır. Havza, batıdan Seyhan, kuzey ve kuzeydoğudan Fırat, güneyden Asi havzalarıyla komşudur.

Su toplama alanı 21.982 km² olan Ceyhan Havzası'nın yıllık ortalama su hacmi 7.250.000.000 m³'tür. Havzada 734.472 hektar ovalık alan vardır. Ceyhan Havzası'nın 659.872 hektarı sulanabilir niteliktedir.

İlde geniş bir akarsu ağı vardır. Türkiye'nin önemli akarsularından Ceyhan da il topraklarından doğmaktadır.

Ceyhan Irmağı: Ceyhan, Elbistan Ovası çevresindeki dağlardan kaynaklanır. Irmak, önce Söğütlü Çayı, sonra da Harman çayı ile birleşir. Bu noktadan sonra dar menderesler yaparak akan Ceyhan Irmağı, önce güneybatıya, sonra güneye döner ve Ortaklı Köyü yakınlarında Göksun Çayı'yla birleşir. Bundan sonra hayli büyük bir ırmak durumuna gelen Ceyhan, dar ve derin boğazlar içinde akmaya başlar. Bir süre güney yönünde akan Ceyhan Irmağı, Ericek Köyü önlerinde doğuya, daha sonra güneydoğuya döner ve

Ekinözü'nün güneyinde güneybatıya yönelir. Irmak Sazköy önlerinde güneye döner. Bu kesimde yine derin boğazlar içinde akar.

Batıdan Gölceğiz Köyü'nün Güredin Çayı'nı alan Ceyhan Irmağı, Kahramanmaraş Ovası'na girer. Ovada menderesler çizerek batıya dönen ırmak, ova çıkışında Körsulu Deresini alır ve güneybatı yönünde akarak il sınırları dışına çıkar.

Ceyhan Irmağı'nın kaynak bölgesinde yükselti 2.000 m'dir. Irmak yatağının yükseltisi 460 km'lik akışı boyunca 0 m'ye değin inmektedir. Eğim, ırmağın orta ve yukarı çığırlarında % 1'i geçer. Saniyede akıttığı su miktarı ortalama 301 m³'tür. Ceyhan Irmağının saniyede akıttığı su miktarı en az 56 m³, en çok 1.960 m³'tür.

2.3.7. İlin İklim ve Bitki Örtüsü

Kahramanmaraş İli'nde, denize uzak ve görece fazla yükselti nedeniyle değişikliğe uğramış, karasallaşmış bir Akdeniz iklim tipi egemendir. İlde yazlar sıcak, kışlar görece soğuk geçer. İklim il topraklarındaki çöküntü alanlarında biraz daha ılımandır.

BİTKİ ÖRTÜSÜ: Kahramanmaraş ili, doğal bitki örtüsü bakımından, kurakçıl orman kuşağında yer almaktadır. Ovaların bir bölümüyle, yükseltisi 500 m'ye dek olan yamaçlarda kışın yaprağını dökmeyen ağaçlar (makiler), 2.300 m'ye dek olan kesimlerde çam ve meşe ormanları vardır. Kahramanmaraş'ın, gerçekte hayli zengin olan doğal bitki örtüsü kesimler ve orman yangınları nedeniyle büyük ölçüde yok olmuştur.

Orman olarak nitelenebilecek doğal örtüye, ancak ilin yüksek kesimlerinde rastlanır. Ormanlık alanlar, daha çok, Andırın ve Elbistan ilçelerinde toplanmıştır.

İl ormanları çoğunlukta, kızılçam, karaçam, kara meşe, kayın, sedir, göknar, şimşir ve ardıçtan oluşur. Alçak kesimlerde ise kültür bitkileri yayılmaktadır

2.3.8. İlin Doğal Güzellikleri

Kahramanmaraş, doğal güzellikler bakımından oldukça zengin bir ildir. İç Anadolu, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz bölgelerinin birleştiği noktada yer alışı ilin doğal güzellikler bakımından olanaklarını bir kat daha artırmaktadır.

İÇMELER VE KAPLICALAR: İlde şifalı su kaynaklarından yeterince yararlanılamamaktadır. Kaynakların çoğunda yeterli tesis yoktur. Bunların başlıcaları ve özellikleri şöyledir:

EKİNÖZÜ (CELA) İÇMELERİ: Ekinözü kaynakları Elbistan'ın 20 km. güneyindedir. Ekinözü İçmeleri "aşağı", "yukarı" ve "yeni" adlarıyla anılan üç kaynaktan oluşmaktadır.

Ekinözü'nün 3 km güneyinde yer alan ve günde ortalama 7.000 kişinin su gereksinimini karşılayacak kapasitede olan aşağı içmede belediyenin yaptırdığı 21 odalı moteldir.

2.4. İlin Nüfusu

Kahramanmaraş, nüfus varlığı açısından Türkiye'nin önemli illerinden biridir. 1980'de il nüfusunun ülke toplam nüfusu içindeki payı binde 16'ya

ulaşıyordu. Kahramanmaraş, 1980'de 738.000 kişiyi aşan nüfusuyla nüfus büyüklüğü açısından 19. il durumundaydı.

İl nüfusunun gelişme dinamiği hep güçlü olmuştur. 1927-1980 döneminde ülke nüfusu 3 katını aşarken, il nüfusu 4 katına yaklaşmıştır. 1927-1950 döneminde de, nüfus ülke genelinde % 53 artarken, bu oran Kahramanmaraş'ta % 55 olmuştur. Ülke nüfusunun % 116 arttığı 1950-1980 döneminde ise il nüfusundaki büyüme % 156'ya ulaşmıştır. 1950 sonrasında il nüfusunun gelişiminin artan bir hızla sürmesi, genelde yüksek doğurganlığın bir sonucudur.

İl nüfusunun 5 yıllık dönemlere göre yıllık ortalama artış hızları ülke ortalamaları ile karşılaştırmalı olarak incelendiğinde de, il nüfusunun gelişme dinamiğinin özellikleri ortaya çıkmaktadır.

Kahramanmaraş nüfusunun yıllık ortalama artış hızı 1935-1940, 1945-1950 VE 1960-1965 dönemleri dışında her zaman ülke ortalamasının üzerinde olmuştur.

2.4.1. Kahramanmaraş'ın İlçeleri:

AFŞİN: Afşin ilçesi, ilin kuzeyinde, Elbistan Ovasının batısında Binboğa Dağlarının doğu eteklerinde kurulmuştur.

Hayli zengin bir tarihi olan Afşin, önceleri Elbistan'a bağlı bir bucak iken, 1944'te ilçe olmuştur. Afşin ilçesinin kuzeyinde Sivas ili, doğusunda Elbistan, güneyinde Göksun ilçeleri, batısında Kayseri ili vardır.

Yüzölçümü 1.387 km², yükseltisi 1.180 m'dir.

İlin kuzeyindeki verimli ovalardan birinde kurulmuş olan Afşin'de, halkın başlıca geçim kaynağı tarımdır. Tahılların yanısıra, yaygın olarak şeker pancarı ve ayçiçeği gibi sanayi bitkileri üretilir. İlçede üzüm ve kayısı başta olmak üzere, çeşitli meyveler yetiştirilir. İlçenin kuzeyindeki dağlık yörelerde ise, hayvancılık önemlidir.

Afşin ilçe merkezinin elektrik ve içme suyu gereksinimi belediyece karşılanmaktadır. İmar planı 1951'de yapılmıştır. 1971'de, değişen koşullara göre yine İller Bankasınca yeni bir imar planı hazırlanmıştır.

İlçe merkezinin kuzeyinde Hurman Çayı üzerinde kurulmuş olan Tanır Bucağının imar planı 1972'de İller Bankasınca yapılmıştır.

ANDIRIN: Andırın ilçesi, Amanos Dağları'nın kuzeyinde ve Ceyhan Irmağının kolları olan Keşiş ve Andırın çaylarının suladığı dağlık alanda kurulur. İlçe, ilin güneybatı kesiminde yer alır. Kuzeyinden Göksun İlçesi, doğusunda Merkez İlçe ve Türkoğlu, güneyi ve batısından Adana ili ile çevrilidir.

1925 öncesinde yönetsel açıdan pek çok değişiklik geçiren ilçe, o yıl Kahramanmaraş'a bağlı bir ilçe olmuştur.

Yüzölçümü 1.178 km² olan ilçenin yükseltisi 1.050 m'dir. Dağlık bir yöre olan Andırın'da, başlıca uğraş hayvancılıktır.

ELBİSTAN: İlin kuzeydoğusunda yer alan Elbistan, Merkezden sonra ilin nüfusça en önemli ilçesidir. 4.028 km²'lik yüzölçümüyle il alanının % 28,1'ini kaplayan Elbistan, ilin alanca en geniş ilçesidir.

Kuzeyinde Sivas ve Malatya, doğusunda yine Malatya illeri, güneyinde Pazarcık ve Merkez, batısında da Göksun ve Afşin ilçeleri vardır.

İlçe aynı adla anılan ovada yer alır. İlin en geniş ve verimli ovalarından biri olan Elbistan Ovasında tahıllar yanında şeker pancarı ve ayçiçeği gibi sanayi bitkileri yetiştirilir. Son yıllarda meyvecilik gelişmektedir. Dağlık kesimlerde hayvancılık yapılır.

Elbistan, ilin Merkez İlçeden sonra en geniş ve verimli tarım alanları olan ilçedir.

Elbistan İlçesi, madenler açısından da zengindir. İldeki madenlerin başlıcaları, demir ve linyittir. Demir, ilçenin Bıçakçılar, Murata, Nergete köyleri yakınlarından çıkarılır. İldeki 3 linyit yatağından 1'i Elbistan'dadır. Bunlardan linyit, ekonomik değeri açısından en önemlidir. Elbistan İlçesi, 1980'de 124.842 kişilik nüfusuyla Merkez İlçeden sonra en büyük nüfuslu ilçedir. Nüfusun % 28.4'ü kentsel kesimde yaşamaktadır. 1980'de Elbistan Kentinin nüfusu 35.437 kişiydi.

TÜRKOĞLU: Türkoğlu ilçesi, ilin güney kesiminde yer alır. Kuzeyinde Merkez, doğusunda Pazarcık ilçeleri, güneyinde ve batısında Adana ili vardır.

Yaklaşık 150 yıl önce göçebe olan Tecirli Aşireti'nin devletçe kurulan Eloğlu Köyü'ne yerleştirilmesiyle bugünkü ilçe merkezinin çekirdeği oluşmuştur. 1944'de bucak olan Eloğlu, 1960'ta Türkoğlu adı ile ilçe yapılmıştır.

GÖKSUN: Göksun İlçesi, ilin kuzeybatısında yer alır. Kuzeyden Kayseri ili ve Afşin ilçesi, doğudan Elbistan ve Merkez ilçeleri, güneyden Andırın ilçesi, batıdan ise Adana iliyle çevrilidir.

Göksun ilçesinin yüzölçümü 1.920 km², yükseltisi 1.240 m'dir.

Göksun Ovası, çeşitli tarım ürünleri yetiştirilebilen verimli ovalardan biridir. Göksun, tarımsal üretim bakımından ilin merkez ilçe, Elbistan ve Afşin'den sonra dördüncü önemli ilçesidir. İlçede tahıllar yanında meyve ve sebze üretilmekte ve bağcılık yapılmaktadır.

PAZARCIK: İlin güneydoğu ucunda yer alan ilçe, Aksu Vadisi'ni kaplar, Güneyinde Gaziantep ili, batısında Türkoğlu ve Merkez, kuzeyinde Elbistan ilçeleri ve doğusunda Adıyaman ili vardır. İlçe, ulaşım olanakları açısından iyi bir konumdadır. Kahramanmaraş-Malatya karayolu üzerinde ve Kahramanmaraş'a 48 km. uzaklıkta olan ilçe, demiryolu ulaşımından da yararlanır.

İlçeden geçen demiryolu hattı, Narlı Bucağı yakınlarında ikiye ayrılarak güneye, Gaziantep'e ve kuzeydoğuya Malatya'ya yönelir.

1.938 km² olan ilçe alanının ortalama yükseltisi 859 m'dir. İlçe toprakları, ilin güneyinde yer alan ve Akdeniz iklim özellikleri taşıyan verimli ovalardan en doğudakini de kapsar. Bu ova, Ceyhan'ın kolu Aksu Irmağınca sulanan Pazarcık Ovasıdır.

2.4.2. İlin Ekonomik Durumu:

Kahramanmaraş il topraklarının büyük bölümü Akdeniz Bölgesinin kuzeydoğusunda, Elbistan ve Afşin ilçelerinin, bir bölümü ise Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır. İki bölge arasında köprü kuran bir il olan Kahramanmaraş'ta, ekonomik ve sosyal yapı da, bu konumun etkilerini yansıtır. Yüzölçümü 14.327 km² olan il, ülke topraklarının % 1.8'ini kaplamaktadır. İl, 1. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele sırasında çok çalkantılı bir

dönem geçirmiş ve önemli ölçüde nüfus yitirmiştir. Kahramanmaraş'ta doğal nüfus artışı hızı çok yüksektir. Bu da, il dışına verilen yoğun göçe karşın, nüfusun hızla artmasına ve 1980'de 738.032 kişiye ulaşmasına neden olmuştur.

İlde, doğal yapı ve iklim özelliklerine bağlı olarak çok çeşitli tarım ürünleri yetiştirilebilmektedir. Bu tarımsal üretim olanaklarına karşın, Kahramanmaraş, orta düzeyde gelişmiş bir ildir. Bu yüzden, 1978'de ilin yurt içi gayri safi hasıla içindeki payı yalnızca % 0,9 idi.

Kahramanmaraş ekonomisinde, ağırlıklı kesim tarımdır. 1975'te il faal nüfusunun % 82,9 gibi çok büyük bir bölümü tarım kesiminde çalışıyordu. Ayrıca, ilde sanayi ve ticaret de tarım ürünlerine dayalıdır. İlin Akdeniz iklim özellikleri taşıyan az engebeli ve verimli ovalarının toplandığı güney kesiminde, çok çeşitli tarım ürünleri yetiştirilir. Buralarda yetiştirilen ürünler, başta pamuk ve kırmızıbiber gibi üretim değeri yüksek sanayi bitkileriyle, sebze ve meyvelerdir. Afşin ve Elbistan gibi, Doğu Anadolu iklim özellikleri taşıyan, daha engebeli yörelerin geniş ovalarında ise, tahılların yanı sıra baklagiller ve şeker pancarı üretimi önem kazanır. Dağlık kesimlerde en önemli tarımsal uğraş hayvancılıktır.

İl tarımı, ulaşım olanaklarının artması tarıma traktörün girmesi, yöreye akala türü pamuğun getirilmesi gibi etmenlere bağlı olarak, 1950'lerde gelişmeye başlamış ve ürün çeşitlenmesi yıldan yıla artmıştır.

HAYVANCILIK: Kahramanmaraş, XIX'uncu yüzyılın sonlarında Anadolu'nun önde gelen hayvancılık alanlarından biriydi. İlde yaşayan Türkmen aşiretleri, geçimlerini hayvancılıkla sağlıyordu. İlin dağlık kesimlerindeki zengin yaylalar, Çukurova, Gaziantep, Adıyaman ve Hatay gibi

komşu illerden gelen aşiretlerin yaz aylarında hayvanlarını otlattıkları yerlerdi. İlde İç Anadolu'da Maraş ineği adıyla anılan üstün nitelikli bir sığır cinsi beslenmekteydi. O dönemde, ilde çok sayıda tabakhane vardı ve il deri sanayii, dönemine göre hayli gelişmişti.

İl hayvancılığı, geçmişteki önemini koruyamamış olmakla birlikte, il ekonomisinde bugün de ağırlıklı bir yer tutmaktadır.

ENERJİ: Kahramanmaraş'ın enerji gereksinimi 1940'tan 1958'e değin Pınarbaşı Hidroelektrik Santralından sağlanmış, ilin enerji talebinin 1950'lerde artmaya başlaması üzerine yeni bir tesis yapılması gerekmiştir. Bu amaçla yapımına 1952'de başlanan Ceyhan Hidroelektrik Tesislerinin 1958'de üretime geçmesiyle, Pınarbaşı Hidroelektrik Santralından elektrik alımı durdurulmuş ve ilin enerji gereksinimi bu yeni tesisten karşılanmaya başlamıştır. Ancak bir süre sonra, Ceyhan Hidroelektrik Tesislerinin yetersiz kalması üzerine, 1963'te santrale 350 kW/ve 250 kW'lik iki dizel grubu eklenmiştir. 1983'te ilin elektrik enerjisi gereksinimi Ceyhan tesislerinden karşılanmaktaydı.

SU ÜRÜNLERİ: Kahramanmaraş, su kaynakları bakımından oldukça zengin bir ildir. İlin dağlık yörelerindeki akarsularda, alabalık, sazan, gümüş, yılan ve yayınbalığı gibi çeşitli tatlı su balıkları avlanır.

İlde kaçak avlanmalar nedeniyle, iyice azalan alabalıkların tümüyle yok olmasını önlemek için, Afşin İlçesinin Tanır Bucağında, 1970'ten sonra alabalık yetiştirme çalışmalarına başlanmıştır.

DiE'nin Su Ürünleri Anket Sonuçlarına göre, ilde, 1981'de 82 tonu sazan, 45 tonu alabalık, 4 tonu yayın, 4 tonu yılanbalığı olmak üzere, toplam 135 ton tatlı su balığı avlanmıştır.

MADENCİLİK: Kahramanmaraş, Afşin-Elbistan Termik Santralının üretime geçmesiyle madencilik kesimi hayli gelişkin bir il olacaktır. 1983'te ilde, barit üretimi dışında, pek önemli bir madencilik faaliyeti yoktu. 1978'de ildeki madenciliğin hem il gayri safi hasılası, hem de Türkiye genelinde madencilik kesiminde yaratılan gayri safi hasıla içindeki payı binde 3'tü. 1975'te il faal nüfusunun binde 1'ini oluşturan 166 kişi, madencilik kesiminde çalışıyordu.

İlin en önemli yeraltı zenginliğini linyit oluşturmaktadır. Türkiye'nin en büyük, düşük kalorili linyit yatakları olan bu yataklar, Afşin-Elbistan arasındaki 100 km'lik bir alanda bulunmaktadır. 1983'te kuruluş aşamasında olan Afşin-Elbistan Termik Santralında, söz konusu düşük kalorili linyit kullanılacaktır.

ORMANCILIK: Kahramanmaraş tarımında, ormancılık önemli bir yer tutar. Güneydoğu Toroslar üzerinde yer alan ilde zengin ormanlar vardır. Adana dışında, çevre illerinde orman varlığının pek büyük olmayışı, ormancılık bakımından Kahramanmaraş'ın bölgedeki önemini artırmaktadır.

İlde ormancılık etkinliklerinin il gayri safi hasılası içindeki payı, 1975'te % 1,1 iken, 1978'de % 1,5'e yaklaşmıştır. İlin, Türkiye ormancılık kesiminde yaratılan gayri safi hasıla içindeki payı da % 1,5'tir.

Kahramanmaraş'ta ormanlar, 473.625 hektar alan kaplamakta ve il alanının % 33,7'sini oluşturmaktadır.

TARIM: Kahramanmaraş ekonomisi, ülkenin birçok ilinde olduğu gibi, tarıma dayalıdır.

İl alanı Akdeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri arasında bir geçiş bölgesi durumundadır. İlin doğal konumundaki bu özellik,

tarımsal yapısına da yansır. Kahramanmaraş'ın güney kesimi Akdeniz ikliminin etki alanı içine girmekte ve bu kesimde ağırlıkla, pamuk, kırmızıbiber, başta üzüm olmak üzere çeşitli meyve ve sebzeler üretilmektedir. İlin kuzey kesimi ise, karasal iklim kuşağına girmekte, engebeli ve dağlık bölgelerinde hayvan yetiştiriciliği ağırlık kazanırken, Elbistan ve Afşin ovalarında tahıl, şeker pancası, ayçiçeği, baklagiller yetiştirilmektedir.

Tarla tarımı içinde, tahıllar ilk sırayı alır. İlin baklagiller üretimi, ülke çapında önem taşımaktadır. Kahramanmaraş nohut üretiminde ülkenin birinci, fasulye üretiminde ise ikinci ili durumundadır. Sanayi bitkilerinden pamuk üretiminin de, il tarımında önemli bir yeri vardır.

Kuzey ovalarında yetiştirilen şeker pancarı, Malatya ve Kayseri şeker fabrikalarında işlenmektedir. Şeker pancarı ve ayçiçeği, il tarımına 1950'den sonra girmiştir.

Kahramanmaraş'ta orman-funda alanları, il topraklarının % 42,1'ini kaplar. İl ormanları, Andırın, Göksun yöreleriyle, Merkez İlçenin kuzey kesimlerinde yoğunlaşmıştır. İl ormanlarında kızılçam, karaçam, sedir, göknar, ardıç, meşe, kayın, dişbudak gibi çok çeşitli türden ağaca rastlanır. Ama, il ormanlarının verimliliği Türkiye ortalamasının altındadır.

SANAYİ: Kahramanmaraş, 1970'lerde belli bir gelişme içine girmiş olmasına karşın, imalat sanayii hayli geri bir ildir. Var olan sanayi kuruluşlarının çoğu ilde üretilen tarım ürünlerini işleyen gıda ve dokuma sanayii vb dallardaki tesislerdir. İlde fabrika türü üretim yapan ilk işyeri 1924'te kurulan Maraş Çeltik Fabrikasıdır.

Tarıma dayalı niteliği 1970'lerde de süren il imalat sanayiinde, 1960'lara değin, ne kamu, ne de özel kesimin önemli bir yatırımı olmamış, ancak

1960'larda yeni bazı yatırımlar yapılmıştır. Sayıca az, ölçek ve teknoloji açısından yetersiz olan bu yatırımlar, il imalat sanayiinde önemli bir değişim ve atılım yaratamamıştır.

1970'lerdeki gelişme ise, asıl, ilin 1968'de kalkınma da öncelikli yöreler kapsamına alınmasına ve bundan da önemlisi Afşin-Elbistan Termik Santralının yapımına başlanmasına bağlıdır. Türkiye'nin en büyük kamu yatırımlarından biri olan bu santral, ilin sosyo-ekonomik yapısını önemli ölçüde değiştirecek boyuttadır.

2.4.3. İlin Ulaşımı

Akdeniz bölgelerinin önemli merkezlerinin tümü ile güçlü ulaşım bağlantıları olan bir ildir. Bu merkezlerin başlıcaları, Sivas, Kayseri, Adana, Hatay, Gaziantep, Urfa ve Malatya'dır.

İl, karayolu ve demiryolu ulaşımından yararlanmaktadır. İlin Kuzeyindeki ilçeler İç Anadolu illeriyle, güneyinde yer alan il merkez ve öbür ilçeler de güney illeri ile bağlanmıştır. Demiryolu ulaşımından, İlin güney kesimleri yararlanır.

Kahramanmaraş Kenti, kervan yolları üzerinde kurulmuştur. Ulaşımın yalnız kervan yollarıyla sağlandığı dönemler boyunca, Kahramanmaraş'ın ekonomik ve askeri açıdan önemi büyüktü. İlden geçen başlıca kervan yollarından biri, kuzey Anadolu'dan başlayıp, Erzurum yaylası'ndan geçerek, Anti Toroslar'a , daha sonra Çukurova'ya, oradan da Suriye ve Mısır'a ulaşan kervan yolu idi. Orta Anadolu'dan güneye inen Bağdat Kervan Yolu da ilden geçiyordu. Bu nedenle, Kahramanmaraş ön Asya ve Afrika'yı Anadolu'ya bağlayan yollar üzerinde bir kilit noktası konumundaydı.

Demiryolu ulaşımının, kervan yollarının yerini aldığı dönemde ise, il ulaşım açısından bu önemli konumunu yitirdi. İle demiryolu, görece geç bir tarihte, 1948'de geldi.

Günümüzde de, gelişkin ulaşım olanakları olan il, ülkeyi doğu ve batı doğrultusunda geçen iki uluslararası karayoluna bağlıdır. Bunlardan bir, Güney Anadolu'dan geçen ve Anadolu'yu İran'a bağlayan E-100 Karayolu'dur. Bu ikinci Kahramanmaraş'tan geçen karayolu, Kahramanmaraş'tan sonra uluslararası Karayolu'yla birleşerek, Antakya'ya bağlanmaktadır. İl bu yolla Adana'ya bağlanmaktadır.

2.5. İlin Tarihi Eserleri

Yöre yerleşim tarihi Paleolitik Dönem'e değin inmektedir. Yağlık ve Direkli mağaralarındaki araştırmalarda çeşitli tarih öncesi buluntular ele geçmiştir. Kentteki yapılar onarımlarla özgünlüğünü yitirmiştir. Afşin Eshab-ı Kehf külliyesi yöredeki sayılı Şelçuklu yapılarındandır. Elbistan ve Kahramanmaraş ulu camileri, Taş Medrese Dulkadıroğulları Dönemi'ndendir.

2.5.1 . İlin Kaleleri

Maraş Kalesi : İlçenin merkezindeki yığma tepenin üstündedir. Günümüze değin birçok onarım geçiren kalenin İÖ.İS II.yy arasında yapılmış olacağı düşünülmektedir. 150x75 m boyutlarında dikdörtgene yakın planlıdır. Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, duvarların bir bölümünü ve üç burcu onartmıştır. Bunlardan biri kalenin eski giriş kapısıdır.

Kare planlı burcun dış duvarları kesme taş, iç duvarları ise moloz taştır. Yarıdan çoğu yıkılmış iç duvarlarda içkapı koridoru ile kapı söve yerleri onarılmıştır. Burcun güney yüzünde sivri kemerli, çift kanatlı kapı yer alır. Ahşap kapı kanatları, kalın sac kaplanarak iri başlı çivilerle perçinlenmiştir. Burcun doğusu mazgal deliklidir. İçten haç planlı burç, haçın uzun kolu üstündeki başka bir kapıyla kaleye açılır. Mazgal deliğinin bulunduğu nişin sağındaki derin bölmenin nöbetçi odası olduğu sanılmaktadır.

Kız Kalesi: Kale Köyü'nde 150 m'lik birtepe üstündedir. Adının nereden geldiği ve tarihi bilinmemektedir. A ve B olarak adlandırılan burçlarda kimi kalıntılar ayakta. A burcu, moloz ve kesme taştan iki katlıdır. Duvardaki giriş deliklerinden katların ahşap örtülü olduğu anlaşılmaktadır.

Hurman Kalesi: Marabız Köyü'nde Hurman Çayı'nın kuzeyindeki sarp kaya üstündedir. Yapım tarihi bilinmemektedir. Ancak tekniğinden Bizans Dönemi'nden olduğu sanılmaktadır. 10-15 m yüksekliğindeki surlar, sekiz burçla güçlendirilmiştir. Kalenin kapısı batıdadır. İçinde su ve yiyecek depoları, asker barınakları, kilise vardır.

2.5.2.İlin Cami ve Mescidleri

Ulu Cami: Ekmekçi Mahallesi'nde Belediye Alanı'ndadır. Taçkapı üstündeki yazıttan, Dulkadıroğulları'ndan Süleyman oğlu Ala üd-Devle Bey'in 1496'da yaptırdığı anlaşılmaktadır. Caminin kuzeyine sonradan eklenen son cemaat yeri düz ahşap çatılıdır. Dikdörtgen planlı ana mekan, mihrap duvarına dikey uzanan yedi nefe ayrılmıştır. Doğuda alanın durumu nedeniyle alttan dolgulu nefte, paşe yerine kısa sütunlar kullanılmıştır. Üçgen mihrap nişi, dört bordürlü ve mukarnalıdır. Mukarnas, palmet, lötüs motiflerinden

oluşan bordürler özenli işçilikleriyle ilgi çeker. Camiden bağımsız minare, özgün yapısını koruyabilmiştir. Kare taban üstünde silindirik gövde bir silmeden sonra çok köşeli yapılmıştır. Üst kısmı onarımlarla değişmiştir.

Haznadarlı Cami: Duraklı Mahallesi'ndedir. Camideki çok sayıda yazıt yapımla ilişkili değildir. Mimari ve bezemesinden XV.yy yapısı olduğu sanılmaktadır. Ayrıca mihrabın olduğu düşünülen mermer kesme taşlardaki bezemeler de aynı yüzyıl özellikleri göstermektedir.

Hatuniye Camisi: Kurtuluş Mahallesi'ndedir. Yavuz Selim'in büyükannesi Ala üd-Devle'nin eşi Şemsi Sultan (XV.yy) adına yaptırılmıştır. Avlu giriş kapısı üstünde XIX.yy başlarından onarım yazıtı vardır. Kesme taştan, son cemaat yeri ve ana mekanı ahşap çatılı bir yapıdır. Son cemaat yerinin solundaki sivri tonoz örtülü, dikdörtgen planlı türbeye, birkaç basamakla inilen yalın kapıdan girilir.

İklime Hatun Mescidi: Kurtuluş Mahallesi'ndedir. Ala üd-Devle Bey'in kızı İklime Hatun adına 1549'da yapılmıştır. Mescit ve türbe kesme ve moloz taştandır. Ortada paye,yanlarda duvarlara dayanan iki sivri kemerden oluşan son cemaat yerinin sağında türbe, solundaki kemer içinde mescidin kapısı yer almıştır. Kare planlı mescidin kubbesi yıkılmıştır. Silindirik mihrap nişi sütunların taşıdığı yarım kubbeyle örtülüdür. Mihrap duvarının solundaki kapıdan türbeye girilir. Düzgün olmayan dörtgen planlı yapı sivri kemerli tromplara oturan kubbe ile örtülüdür. Türbede iki gömüt vardır.

Taş Medrese: Ulu Cami'nin kuzey batısında Köprübaşı yöresindedir. XIV.yy'da Ala üd-Devle Bey'in kızı adına yapıldığı öne sürülen yapı yazıtsızdır. Türbedeki beş satırlık yazıt ise bozulmuştur. Taş Medrese, düzgün olmayan dörtgen planlı açık avlu çevresinde sıralanmış bölümlerden oluşmaktadır.

Avlunun sağında medrese odaları, girişin karşısında dikdörtgen planlı mescit ve solunda da piramit çatılı türbe yer alır. Medrese odaları dikdörtgen planlı, tonoz örtülüdür.

Himmet Baba Camisi ve Türbesi: Yapım tarihi bilinmemekte, türbenin yedi yüz yıllık olduğu sanılmaktadır. Önce türbe yapılmış, sonra mescit eklenerek günümüzdeki yapı oluşturulmuştur. Sekizgen planlı türbenin kubbesi doğrudan duvarlara oturmuştur. Mescit ve türbenin kubbeleri dıştan konik çatılıdır.

2.5.3 Diğer Tarihi Eserlerinden Bazıları

Tuzhan: XVIII.yy'da yapıldığı sanılmaktadır. Belediye, Bakırcılar ve Demiciler çarşılarının yer aldığı Çarşıbaşı kesimindedir. Yapının iki kapısından biri, bu çarşılarla açılmaktadır. Kapıdan hole, buradan da üç yanı ahşap revaklı kare avluya geçilmektedir. Güneyi revaksızdır. Avlunun çevresinde iki katlı han odaları vardır. Batıdaki kagir, tonoz örtülü iki büyük odanın solundaki sivri kemerli niş içinde çeşme ve helaları yer alır. Güney batıda depo olarak kullanılan, ortaları tek sütunlu iki oda bulunmaktadır. Bunların solundaki kapıdan ahıra geçilir. Hanın ikinci katı, yangından sonra ahşap olarak yapılmıştır.

Hışırhan: Yıkılan eski bedestenin 100 m batısındadır. XIX.yy . yapısı olduğu sanılan hanın yalnızca kuzeyi sağlamdır. Revaklı avlunun çevresinde iki katlı bir yapıdır.

Ceyhan Köprüsü: Kahramanmaraş-Göksun eski yolunda, Ceyhan Irmağı üstündeki köprü, yeni yolun dışında kalmıştır. XIV. ya da XVI.yy yapısı

olduğu kanısında değişik görüşler vardır. 156,60 m uzunluğunda, altı gözlü bir köprüdür. Çeşitli dönemlerdeki onarımlarla özgünlüğünü yitirmiştir.

Körsulu Köprüsü: Yeniyapan Köyü'nde, Ceyhan Irmağı üstündedir. Moloz taştan, tek gözlü yapının Ceyhan Köprüsü'yle aynı tarihte yapıldığı sanılmaktadır.

Afşin: Kılıç Kökten'in yüzey araştırmaları yörede tarih öncesi kültürlerin varlığını belirlenmiş, ancak ayrıntılı araştırma yapılmamıştır. Afşin Tanır Köyü'nde Yassı Höyük çevresindeki buluntular, burada kazı yapılması gerekliliğini göstermiştir. Köy çevresinde, Roma Dönemi su yolları, duvarlar, bentler vardır. Pek tarihsel yapıt bulunmayan Afşin'de Eshab'-Kehf Külliyesi, yöredeki sayılı Selçuklu yapılarından olması açısından önemlidir.

Kaşanlı Köyü Kabartması: İlçeye 35 km uzaklıktaki kabartma Kız-Oğlan Kayası olarak da bilinir. Kaya kabartmasının 7-8 m üstünde gömüt şapeli vardır. Bizans sanatının bir örneği olan kabartmada İsa, Meryem ve Aziz Yohannes betimlenmiştir. Başı haleli bebek İsa, solunda Aziz Yohannes ile birlikte. Meryem ise sandalyede oturur biçimdedir.

Eshab'ı Kehf Külliyesi: Afşin yakınında yüksek bir sırt üstündeki yapılar topluluğu XIII.yy'dandır. Cami, kervansaray, ribat ve planı saptanamayan birçok küçük yapıdan oluşmaktadır. Son yıllarda onarılmıştır.

Kuruhan: XI. ya da XIII.yy Selçuklu yapısı olduğu sanılmaktadır, girişi doğudandır. Girişin sağındaki duvarlar onarılmıştır.

Karahöyük: Nimet Özgüç ve Tahsin Özgüç'ün kazılarında Hitit katmanları üstünde Roma yapıları bulunmuştur. Roma Dönemi'nde höyükte yoğun yerleşme olduğu saptanmıştır. İS I-III.yy'lardan keramikler çoktur.

Höyüğe ve Hurman'a egemen sırtlarda da gömütler bulunmuştur. Geç Hitit Dönemi'ne ilişkin dört yapı katı vardır. Üstteki iki yapı katının evleri alttakilere göre daha sağlamdır. Evler, taş temel üstüne kerpiçten 2-3 hatta 4 odalıdır. Ölüler döşemelerin altına hocker biçimde gömülmüştür. Evlerde at nalı ve daire biçiminde ocaklar vardır. Keramikler boyalı ve boyasız türdendir.

Turunçlu Köyü Kalıntıları: Bir vadideki yapılar, mezar şapelleri, ev kalıntıları, su sarnıçlarından oluşmaktadır.

Mezar Şapelleri: I ve II numaralı şapeller en iyi durumda olanlarıdır. I numaralı şapelin giriş alınlığı üstündeki kaya kabartmada yan yana bir kadın ve bir erkek görülmektedir. Yanlarda birer sütun altta da basamaklar vardır. Kapıdan yanlara ve derinliğine genişleyen şapele girilir. Şapelin yan duvarlarında birer, ön duvarında iki niş oyulmuştur. Girişin yanlarında küçük nişler halinde kandillikler yapılmıştır. Şapel bezemesizdir. Daha yalın görünümlü II numaralı şapelin planı da aynıdır.

Kahramanmaraş'ta yerleşme Paleolitik Dönem'le başlamaktadır. Elbistan-Karahöyük'teki buluntular yörede Asur Ticaret Kolonileri Çağı ve Hitit Dönemi'nde yerleşildiğini göstermektedir. Hitit devleti yıkıldıktan sonra, Güneydoğu Anadolu'da ortaya çıkan Geç Hitit Kent Devletleri'nden biri de Kahramanmaraş'taki Gurgum'du. Bu dönem buluntuları Geç Hitit sanatının Suriye-Asur etkisindeki son evresine ilişkindir. Yörede egemenlik kuran Persler, Helenler, Romalılar kültürün biçimlenmesinde etkili olmuşlardır. Hristiyanlık'ın yayılması yöre kültüründe kökten bir değişikliğe neden olmuştur. Arap akınlarıyla yöre kültürüne katılmaya başlayan İslamlık, Türk kültürüyle birlikte kültürel yapıyı belirleyen başlıca etmen olmuştur.

BÖLÜM 3

KAHRAMANMARAŞ'IN KÜLTÜR YAPISI

3.1. İlin Yerel Ağız Özellikleri

Maraş yerel ağız yörelere göre değişik özellikler göstermektedir. Güneyde kalan ilçelerde Gaziantep ağız özellikleri egemendir. Elbistan, Afşin, Göksun çevreleri ise İç ve Doğu Anadolu ağızlarının etkisindedir.

Yerel ağızda hece kaynaşmaları çokçadır.Sabbanan (Sabahleyin), Aniyalakir (anlasınlar ki), dermen (değirmen), çığı köfte (çiğ köfte), güççük (Küçük) , Sehet (Saat) gibi.

3.1.1. Kahramanmaraş'ta Kullanılan Atasözleri ve Deyimler

Atasözleri: Kahramanmaraş'tan derlenen atasözleri şiirsel söylenişle ilgi çeker. Yöre insanının deneyimleri, değer yargıları, bunlara yansımıştır.

"Sırrını aşikar eden Mısır'a sultan olur / Sırrını aşikar eden sırrına kurban olur", giz saklamanın yaşamsal önemini vurgular.

"Bize bizden gelir her ne olursa / İçin rahat olur dilin durursa ", başın derde girmemesi için gereksiz konuşmalardan kaçınmayı öğütler.

"Kim eşer derin kuyu / O düşün yüzün koyu "; Başkaları için kötülük düşünenlerin, eninde sonunda zarara uğrayacaklarını anlatır.

"Öküzü sat sabanı sat ille de at, ille de at ", yörede ata verilen önemi dile getirir.

"Tecrübe dilsiz hocadır", deneyimin önemini dile getirir.

"İnsanı sözünden, hayvanı boynuzundan tutarlar". Kişilerin konuşmalarına sözlerine göre değerlendirileceğini anlatır.

" Arda kalan derde kalır", her işi zamanında yapmak gerektiğini dile getirir.

Deyimler : Karşılaşılan bir olayı ya da durumu tanımlamada dile zengin olanaklar sağlayan deyimlere, yöreden derlenmiş birkaç örnek :

"Evinde yok bulgur aşısı, kendi gezer bölükbaşı ", durumuna uygun olmayan davranışlarda bulunanlar için söylenir.

"O ne bilir bayramı, lak lak ier ayrı" bilgisiz, bulunduğu ortama uyamayanlar iin kullanılır.

"Önceden gerekti tımar, öldü eşek kaldı semer", önlemin önceden almalıydın anlamında söylenir.

"Ahır dağına dolu yağdı, bizim eve deli yağdı ", evdeki kargaşadan yakınma amcıyla söylenir.

" Deveyi kucağına almış, karıncaya biner", güçsüzlere fazlaca yüklenenleri tanımlar.

3.1.2. İlin Bilmece ve Tekerlemeleri

Yörede pek ok masal, sayışma, dil oyunu tekerlemesi vardır. Bunlarda gülmece öğelerine de yer verilir. oėu güçlü bir belleği gerektirecek denli uzun olan tekerlemelere örnek;

Usdad ustazam

Fedemdeme köylü mekan

Bir gemi yaptırdım ayrık kökünden

Bir pare top düzdüm taze Suvanı

Mısır darısından hesapsız gülle

Niyetim fetetmek Firengisdanı

Bir guş getirdim gemiye beki

Bütün örümcek böcükleri olmuş yedeki

Bilmeceler: Yöre bilmecelerinde de ses özelliėi dikkati eker. Birka örnek;

Seki seki bir sekizi bir

Sekiz ağacın kökü bir

Doku doku bir dokuzu bir

Dokuz ağacın kökü bir

(Bağ)

iim itim itidi

itimedden bitidi

Güdem suyu yürüdü

Göğce boncuk bürüdü

(Çedene)

Şim şim çiçeği

Şimloy çiçeği

Şim Anadolu'nun

Karagöz çiçeği

(Ayçiçeği)

İvil ivil eder

İvil bellisiz

Samur kürk giyinmiş

Yivi bellisiz

(Kedi)

Hazreti Ali'nin düvesi

Gökten iner boğası

(Yağmur)

3. 1. 3. İlin Kargışları Ve Ninnileri

KARGIŞLAR: İstenmeyen, hoş görülmeven bir durum karşısında söylenen kargışlar, yörenin yaygın değır yergılarını yansıtır.

Yörede söylenen kargışlara örnekler:

Ala kanlı yarı canlı gelesin

Allah aklını almış, darısı canına

Allah kalabalığını tez kaldıra

Bedeniyim darbızı çekile

Boynuna boz ipler ölçüle

Kabır kabır gezesin

Karartın kalka

Şafağın kapana

NİNNİLER: Ninnilere yöre insanının yaşamından kimi kestirir de yansımıştır.

Bir kaç ninni örneğı:

Tahta kurdum ekmek açtım

Çocuk uyanınca şaştım

Yanan odundan vazgeçtim

Ninni oğlum ninni ninni

Oklağam ekmek dolalı
 Yumak yumağa ulalı
 Beyaz döşlüğü yamalı
 Ninni oğlum ninni ninni

Nen çalarsam uyurmola
 Gölgelede büyürmola
 Eller bana gülermola
 Ninni yavrum ninni ninni

3. 1. 4. İlin Destanları:

DESTANLAR: Yörede, yaşanan olaylar üzerin pek çok destan vardır. Özellikle kentin Birinci Dünya Savaşı'dan sonra yaşadığı işgal, yöre halkının direnişi ve kazanılan yengi, birçok destana konu olmuştur. Bu destanlara, Hüseyin Erden'den alınan bir örnek:

KURTULUŞ DESTANI

On iki Şubattır kurtuluş günü
 O gün muradına erdi Maraşlı
 Her tarafta yaptık zafer düğünü
 O gün düşmanına vurdu Maraşlı

Derelerden aktı düşmanın kanı

Göge direklendi ahı figanı

Toplu tüfekli bombalı düşmanı

Yumrukla sopayla ezdi Maraşlı

İptida harbini Maraş bitirdi

Düşmanı şaşırdı aklın yitirdi

Maraş düşmanını vurdu götürdü

Atatürk'e selam verdi Maraşlı

3.1.5. İlin Mani ve Söylenceleri

MANİLER : Yörede, düğünde, kır eğlencelerinde, kış geceleri düzenlenen toplantılarda mani söyleme, manilerler atışma geleneği, günümüzde de canlılığını korumaktadır.

Kadın toplantılarında manilerle niyet çekme, en yaygın eğlencelerdendir. Toplanan yüzük, toka vb. su dolu bir tasa atılır, tülbentle örtülür. Mani söylenirken bir çocuk elini tasa daldırır, çıkan eşya kiminse, mani de onun kısmeti olur. Buna yörede "Mentuvar" denir. Manilerin çoğu sevda üstünedir. Kahramanmaraş'tan derlenen birkaç mani örneği.

İncecik inne misin

Gözlerde sürme misin

Her soran seni sorar

Bağdat'ta hurma mısın
 Yüzüğüm mühür benim
 Çektiğim kahır benim
 Eloğlunun yüzünden
 Yediğim zehir benim

Kaleden indim düze
 Su bağladım nergize
 Yedi yıl hizmet ettim
 Kömür gözlü bir kıza
 Maydanozu biçerim
 Yolak bulur geçerim
 Ya kız seni alırım
 Ya bu candan geçerim

SÖYLENCELERİ : Söylenceler yörenin doğası ve ermişleri üstünedir. Halk inanmalarının izlerini taşıyan söylencelerin en bilinenlerinden birkaçı.

Ali Kayası Söylencesi : Kahramanmaraş'tan 20 km. uzaklıkta, oyuklu bir kaya vardır. Söylenceye göre Hz.Ali bu kayanın üzerinden geçmiştir. Oyuklar atının izleridir.

Maraş Adına İlişkin Söylence : Bir görüşe göre Maraş adı Arapça kökenlidir., "titreme yeri " anlamına gelir. Bir zamanlar Maraş Ovası sıtma

yatağıdır. Bu hastalığa tutulan önce bir titreme nöbeti geçirir. Herkes sıtmalı olduğundan kente titreme yeri anlamında Maraş denmiştir.

Kimilerine göre de Maraş adı Farsça kökenlidir. Mahriş'ten gelir. Bu sözcük "ay çıbanı yada yıl çıbanı" anlamındadır. Yörede bir sinek sokmasıyla oluşan, bir yıl sürdükten sonra iz bırakan bir çıban vardır. Halk buna Maraş çıbanı da der. Bu yaraya yörede çok rastlandığından kente Mahris denmiş, daha sonra bu ad Maraş'a dönüşmüştür.

3.1.6. İlin inançları ve töresel Yapısı

Kahramanmaraş'ta çeşitli nüfus kesimleri arasında inanç yorumlarından kaynaklanan ayrımlar yerleşim birimlerinden, töresel değerlere dek toplumsal yapıda bölünmeler yaratmıştır. İlde tarıma dayalı geleneksel yapının sürmesi, inanç ve törelerin günlük yaşamdaki işlevini güçlendirmektedir.

DİNSEL VE BOŞ İNANÇLAR : Alevi ve Sünni mezheplerinin etkili olduğu yöre dinsel yapısında, çeşitli tarikatların da önemli bir yeri vardır. Bunların en yaygının Nakşibendilik'tir. Din adamları çoğu zaman toplumsal olaylarda yönlendirici olmaktadır. Geçmiş dönemlerde yaşayan din ulularının da halk arasında büyük saygınlığı vardır.

Adaklar, ziyaretler, "ayin-i cem" gibi dinsel törenler dışında yörede birçok boş inanlara da rastlanmaktadır. Bunların çoğu doğum ve çocuklarla ilgilidir. Günlere ilişkin inanmalar da yaygındır. Salı perşembe günleri dışında çamaşır yıkanmaz. Cuma günleri yola çıkılmaz. Bir yere gidenin ardından da balkonun bir köşesine ayna konur. Geleneksel sağaltım yöntemleri yörede yaygındır. Hemen her türlü bedensel rahatsızlıklar için din adamlarına "ocaklı" lara başvurulur.

EVLENME GELENEKLERİ : Aşiret yapısı ve mezhep ayrılıkları yanında, toplumsal konumlar da evlenme geleneklerini etkilemektedir. Töresel değerlerin uzantısı olarak, ana ve babalar evlenmelerde, eş seçimlerinde birinci söz sahibidir. Tüm bu sınırlamalar kız kaçırma olaylarına,

ardından da büyük düşmanlıklara yol açmaktadır. Kentlerde görece değişime uğramakla birlikte, görücülük yoluyla evlenilmektedir. Kırsal kesimlerde çok eşlilik olgusuna da rastlanmaktadır. Kızlar da 17-18, erkeklerde de askerlik sonrası, "evlenme çağı"dır.

Askerliğini yapmış erkeklerin evlenme eğilimlerini bildirmek için, tezkerelerin büyüklerin görebileceği bir yere bırakmaları, giysilerini ıslatarak yıkamadan asmaları gelenektir. Kimi zaman bu davranışlara gerek kalmadan yakınları ve ana, görücülüğe çıkar. Görücülük için perşembe ve pazartesi uğurlu gün sayılır. Kız beğenilirse diğer büyüklere bildirilerek dünürlüğe gidilir. Kız evi kabul ederse düğün hazırlığına başlanır. Şerbet için de uğurlu günler pazartesi ve perşembedir. Kız evinde yapılan törene iki yanın yakınları katılır. Kız ve erkek yanlarının hazırlıklarına göre düğün günü saptanır. Düğünden önce yine belirlenen bir günde gelinlik için saptanan "ağırlık"lar kız evine verilir. Bunlar konukların görüşüne açılır. Yöre düğünlerinde en köklü geleneklerden biri de "seymen" geleneğidir. Erkek evince mahalle ya da köy dışından okuntuyla çağrılanlara "seymen" denir. Okuyucu basma, havlu, mendil, şeker gibi armağanlar verir ve topluca düğün yapılır. Düğünün giderlerine katılmak için büyük ve küçükbüş hayvan getirirler.

Sürdürülen önemli gelenekleri ise Düğün Hamamıdır. Kız evi konukları erkek evince kiralanan hamama çağrılarak gelin, kız evince soyulur ve yıkanır. Hamamdan sonra geline "sevai"denen yöreye özgü, yakasız, önü açık, işlemeli bir giysi giydirilir. Perşembe günü gelinin eline ve ayağına kına yakılır. Cuma günü gelin erkek evine götürülür. Kaynanın verdiği narı gelin, evin duvarına çarparak bereket beklentisini anlatır. Odaya girdiğinde de kına kaşığını kırarak yere atar. Bu, baba eviyle bağının kalmadığını simgeler. Kimi yörelerde özellikle Türkmenler'de gelin övmesi yapılır ve duvağı açılır. Akşam dinsel nikah kıyılır.

3.2. Kahramanmaraş Halk Şiiri Ve Ozanları

Maraş'ta halk şiirinin köklü bir geleneği vardır. Yöreden pek çok halk ozanı yetişmiştir, ancak bu konuda kapsamlı bir araştırma yapılmadığından bilgiler yetersizdir. Bir görüşe göre ünlü halk ozanı Karacağolan Maraşlı'dır.

Maraş illerine giden kervancı

Selam söyle bizim ile, obaya

Eğlen Allah'ı seversen Seyrancı

Uğran Pazarcığa, Salman Baba'ya

dizeleri, bu savın kanıtı olarak gösterilmektedir. Kahramanmaraşlı halk ozanlarından XIX. yy'da yaşayanlarla ilgili kimi bilgiler günümüze ulaşabilmiştir. Bilinen başlıca ozanlardan birkaçı:

HEZARİ : Bir görüşe göre Hezari, Bayezid oğlu Süleyman Paşa döneminde yaşamış , ona ilişkin şiirler yazmıştır. Bu şiirlerini de Beyoğlu takma adını kullanmıştır. Anadolu'da yaygın ünü olan ozanın, eldeki değişlerinden bir dördlük:

İşte geldi ilkbaharın ayları

Yara mektup yazmak ister gönlümüz

Karı gitmiş mor sümbüllü dağları

Şıkar için gezmek ister gönlümüz

ŞİRAZİ : Kahramanmaraş yakınlarında bir köyde doğduğu, Hezari ile çağdaş olduğu bilinmektedir. Yöreden yetişen ünlü halk ozanı Şazi'nin kardeşi olduğu söylenir. Ozanın bir deyişinden dördlük:

Kusur mu işledim ey şevki cihan
Miski amber kakülüne muy dedim
Zalim bir ok vurdun deldin sinemi
Ne ağrıdım ne incindim uy dedim

DERDİÇOK : Asıl adı Lütfi'dir. Elbistanlı'dır. Öğrenimi yoktur. Küçük yaşta saza ve şiire ilgi duymuş, ailesiyle arası açılarak, Afşin'e gitmiştir. Burada Derdiçok adıyla söylediği şiirlerle kısa sürede tanınmıştır. Derdiçok, halk şiirinin son değerli temsilcilerinden bir olarak nitelenir. Dertli, Gevheri ve Karacaoğlan'la eşdeğerde olduğu öne sürülmektedir. Ozandan bir dörtlük:

Beni öldürücü derdin elemin
Duydukça dilinden tatlı kelamın
Gönder kölen olam kuru selamın
Çekinme boşuna az olur deyi

AFŞİNLİ AŞIK YENER: Afşin'in Tanır Köyü'ndendir. Şiirleri yüzünden ilden ile, köydün köye sürülen ozan, günümüz halk şiirinin güçlü temsilcilerinden sayılmaktadır.

Ozandan bir Dörtlük:
Yol ver dağlar ben sılamı özledim
Varsın gitsin destan olsun sözlerim
Yıllar var ki yollarını gözlerim
Hak'tan kısmet açılsın da geleyim

BERÇENEKLİ AŞIK MAHSUNİ : Asıl adı Şerif Cırık'tır. Taşlamalarıyla tanınır. Şiirlerinde toplumsal konulara ağırlık veren ozan, yaşamı tüm boyutlarıyla yansıtmaya çalışmıştır. Ozandan bir dörtlük:

Dövüştüm çekiştim ham sofuyunan

Dikildi karşıma boş kafayınan

Aşıklar gidemez bir sefayınan

Böyle boş boşuna yorarlar beni

AŞIK MEÇHULİ : Afşin'in Kaşanlı Köyü'ndedir. Çeşitli geçici işlerde çalışmış, yaşamı yoksulluk içinde geçmiştir. Toplumsal konuları işlediği şiirlerinden Aşık Mahzuni'nin etkisi görülür. Ozandan bir dörtlük:

Gene burcu burcu koktu burnuma

Neden bizim bahçe, gül yabancının

Düşman hançerini çekti bağrıma

Neden bizin beden, kol yabancının

BÖLÜM 4

ELE ALINAN EZGİLERDE İNCELEME PLANI

Bu bölümde karakterist olan 16 adet sözlü (kırık havanın) halk ezgisinin notaları yer almaktadır. Ele alınan her ezgi, söz yapısı, ritmik yapı, müzik cümlelerinin ezgilerin melodik ve ritmik varyantları olarak beş başlık altında sunulmuştur. Bu bölümün inceleniş biçimi aşağıdaki plan çerçevesinde detaylı olarak anlatılmıştır.

4.1. Ezgilerin Edebi yapısının İncelenmesi

Bu bölümde ezgilerin söz yapıları, nazım türü ve uyak şemalarını incelenmiştir. Ezgilerin edebi yapısı bent ve kavuştak bütünlüğü korunarak ele alınmış, dizelerdeki kafiye örgüsü hece taksimatı ve durak özellikleri incelenmiştir.

4.1.1. Ezgilerin Ritmik Yapılarının İncelenmesi

Bu bölümde ezginin usul, toplam ölçü sayısı gösterilmiştir.

4.1.2. Ezgilerin Melodik Yapılarının İncelenmesi

Bu başlık altında ezgilerin melodik karakterini oluşturan kadans, güçlü, donanım, ses sahası, dizisi, seyri, sıçrama yaptığı ses aralıkları, porte üzerinde melodi yürüyüşleri,

ses uzamaları gösterilecektir,.

4.1.3. Ezgilerin müzik cümlelerinin incelenmesi

Ezgilerin bünyesindeki cümlecik ve cümleler tespit edilip, daha sonra yapılan inceleme göz önüne alınarak sonuç elde edilecektir.

4.1.4. Ezgilerin Melodik ve Ritmik Varyantlarının İncelenmesi

Bu bölümde ezgilerin ortak Melodik ve Ritmik varyantları notalar üzerinde gösterilerek yöredeki ezgilerin müzikal yapıya ışık tutması açısından gösterilmiştir. Ezgilerin motifleri numaralandırılarak müzik cümleleri için yazılan notalar üzerinde gösterilmiştir.

4.2. BEN ATIMI NALLATIRIM

4.2.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi

Ezginin sözleri	Uyak Düzeni	Hece Durağı
1		
Ben atımı nallatırım	-a-	4+4=8
Okkada nalınan	-b-	3+3=6
Üzerini çullatırım	-a-	4+4=8
Acemde çulunan (Haydi yallah)	-b-	3+3=8
2		
Ben kızları oyanıtırım	-a-	4+4=8
Dökmede zilinen(Haydi yallah)	-b-	3+3=6
Gözleri sürmeli (Haydi yallah)	-c-	3+3=6
Elleri kınalı (Haydi yallah)	-c-	3+3=6
3		
Çıktım çevizin dalına	-d-	4+4=8
Dal Kırılıverdi (Haydi Yallah)	-c-	3+3=6
Girdim yarin bahçesine	-d-	4+4=8
Yar sarılıverdi (Haydi yallah)	-e-	3+3=6
Gözleri sürmeli (Haydi yallah)	-c-	3+3=6
Elleri kınalı (Haydi yallah)	-c-	3+3=6

NAZIM TÜRÜ

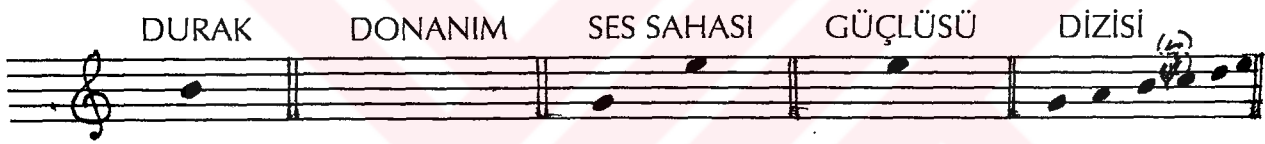
Bu ezgi 8 ve 6 hece ölçüsüyle yazılmış bozulmuş mani türündedir. Hece durakları 4+4, 3+3 şeklindedir.

4.2.2. Ezginin Usulü

a) Usul : 4/4 Ana Usuldür.

b) Toplam ölçü sayısı : 8'dir.

4.2.3. Ezginin Melodik Yapısı

SIÇRAMA YAPTIĞI SESLER

Mi - Do Yukarıdan Aşağıya

Re - Si Yukarıdan Aşağıya

Do - Mi Aşağıdan Yukarıya

Mi - Do Yukarıdan Aşağıya

Do- La Yukardın Aşağıya

SEYRİ: İnici - Çıkıcı- İnici

4.2.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi

(a+b) soru cümlecikleri (A) Büyük soru cümlesini teşkil eder. (c+d) cümlecikleri de (B) büyük cevap cümlesini teşkil eder. (e+d) cümlecikleri de (C) büyük cümlesini oluşturur. Bu cümle cevap cümlesini oluşturur. Saz bölümündeki (f+g) cümlecikleri de (D) büyük cümlelerini oluşturur. Bu cümle de (C) cümlesinin varyantı sayılacağı için cevap cümlesi yerine geçer.

4.2.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar

Melodik Varyant: Bir ezginin içinde ya da bir banka ezgi içinde aynı perdelerden meydana getirilmiş melodi benzerlikleridir. Bu benzerlikler tıpatıp olabildiği gibi, bir veya iki not değişikliğinde de varyant sayılabilir.

Ritmik Varyant: Melodiler ister aynı olsun, ister farklı olsun; nota değerlerindeki benzerliktir.

Müzik cümlelerinin incelenmesi sırasında, ezgi üzerindeki numaraların bazıları burada gösterilmemiştir. Gösterilmemiş numaralar birbirinin benzeri oldukları için, melodik varyantlar ve ritmik varyantlar başlığı altında işaretlenmiştir. Sözelimi; (10=6) gibi.

MELODİK VARYANTLAR

10=6=8 7=11
9=13

RİTMİK VARYANTLAR

9~12~13~14~15

4.3. ONİKİ ŞUBATTIR KURTULUŞ GÜNÜ

4.3.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi

Ezginin sözleri **Uyak Düzeni** **Hece Durağı**

1

Oniki şubattır kurtuluş günü -a- 6+5=11

O gün muradına erdi maraşlı -b- 6+5=11

Her tarafta yaptı ki atma düğünü -a- 6+5=11

O gün muradına erdi Maraşlı -b- 6+5=11

2

İptidai savaşı Maraş bitirdi -c- 6+5=11

Düşmanı şaşırdı aklın yitirdi -c- 6+5=11

Maraş düşmanı sildi götürdü -c- 5+6=11

Atatürk'e selam verdi Maraşlı -b- 6+5=11

3

Derelerde aktı düşmanın kanı -d- 6+5=11

Toplu tüfekli bombalı düşmanı -d- 5+6=11

Yumruklu sopayla kırdı Maraşlı -d- 6+5=11

O gün Muradına erdi Maraşlı -b- 6+5=11

NAZIM TÜRÜ

Bu ezgi II Hece ölçüsüyle yazılmış koşma türündedir. Hece durakları 5+6, 6+5 şeklindedir.

4.3.2. Ezginin Usulü

- a) Usul : 4/4 Ana usuldur.
- b) Toplam ölçü adedi : 28'dir.

4.3.3. Ezginin Melodik Yapısı

DURAK DONANIM SES SAHASI GÜÇLÜSÜ DİZİSİ

SIÇRAMA YAPTIĞI SESLER

Do - Mi Aşağıdan Yukarıya

Mi - La Yukarıdan Aşağıya

Mi - Do Yukarıdan Aşağıya

Si - Mi Aşağıdan Yukarıya

Re- Si Yukarıdan Aşayığa

La - Mi Aşağıdan Yukarıya

SEYRİ: İnici - Çıkıcı

4.3.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi

The musical score is written on a single staff with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 4/4 time signature. The score is divided into six systems, each containing two staves. The first staff of each system is labeled with a letter (a, c, e, g, i, k) and the second staff with a letter (b, d, f, h, j, l). The measures are numbered 1 through 27. The score is written in a key signature of one flat (B-flat) and a 4/4 time signature. The music consists of eighth and sixteenth notes, with some measures containing rests. The score ends with a double bar line after measure 27.

(a+b) küçük cümlecikler büyük soru (A) cümlesini oluşturur. (d+e) cümlecikleri (B) yanıt cümlesini teşkil eder. (f+g) cümlecikleri (C) soru cümlesini (h+i) cümlecikleri (D) cevap cümlesini teşkil etmektedir.

4.3.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar

MELODİK VARYANTLAR

2= 4=|6 7~ |9~23
 13=15 11 ~ 21
 5=|7 22~26
 6=|8

RİTMİK VARYANTLAR

21~ 24
 8 ~20
 5 ~11

4.4. ÇAMDAN SAKIZ AKIYOR

4.4.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi

Ezginin Sözleri	Uyak Düzeni	Hece Durağı
1		
Çamdan Sakız Akıyor	-a-	4+3=7
Kız nişanlın bakıyor	-a-	4+3=7
Eski(de) nişanlın gelmiş	-b-	4+3=7
Burca burca kokuyor	-a-	4+3=7
2		
O yana dönden beni	-c-	3+4=7
Bu yana dönder beni	-c-	3+4=7
Sağyanımda yaram var	-d-	4+3=7
Sol yana dönder beni	-c-	3+4=7
3		
Dama bulgur sererler	-e-	4+3=7
Çıkma boyun görerler	-e-	4+3=7
Saçın ibrişim teli	-f-	4+3=7
Hançere bağörerler	-e-	3+4=7

NAZIM TÜRÜ:

Bu ezgi 7 ve 8'li hece vezniyle olan kıtalar bulunması nedeniyle Artırılmış mani türündedir. Hece durakları 4+3, 3+4 şeklindedir.

4.4.2. Ezginin Usulü

a) Usul : 4/4 Ana usul

b) Toplam ölçü adedi : 24'dür.

4.4.3. Ezginin Melodik Yapısı

DURAK DONANIM SES SAHASI GÜÇLÜSÜ DİZİSİ

4.4.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi

The musical score is written on four staves. The first staff (measures 1-4) is labeled 'A' and contains two phrases 'a' and 'a''. The second staff (measures 5-8) is labeled 'B' and contains two phrases 'b' and 'c'. The third staff (measures 9-12) is labeled 'C' and contains two phrases 'd' and 'e'. The fourth staff (measures 13-16) is labeled 'D' and contains two phrases 'f' and 'g'. The score ends with a double bar line and repeat dots.

(a+a) küçük cümlecikler soru büyük (A) cümlesini teşkil eder. (a+b) cevap cümlecikleri (B) büyük cevap cümlesini, (d+e) soru cümlecikleri (C) büyük soru cümlesini, (f+g) cümlecikleri (D) büyük cümlesini teşkil etmektedir.

4.4.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar

MELODİK VARYANTLAR

RİTMİK VARYANTLAR

1=3=9=11

2=4=10=12

6=14

7=15

8=16

18=20

4.5. ÇİĞ KÖFTELER

4.5. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi

Ezginin sözleri	Uyak Düzeni	Hece Durağı
-----------------	-------------	-------------

1

Çiğ köfteler ne acı da	-a-	4+3=7
Ayran bunun ilacı	-a-	4+3=7
Çok yoğur gelin bacı(da)	-a-	3+4=7
İlle canım çiğköfte	-b-	4+3=7

2

Çiğköfteyi yoğuran da	-c-	4+3=7
Yemez bunu doğrudan	-c-	4+3=7
Bol ayran, ter soğan(da)	-c-	3+4=7
İlle canım çiğköfte	-b-	4+3=7

3

Çiğköfteler dama kaçtı	-d-	4+3=7
Ayran peşine düştü	-d-	4+3=7
Çok yedim karnım şişti (de)	-d-	3+4=7
İlle canım çiğköfte	-b-	4+3=7

4

Birköftenin bulguru(da)	-e-	4+3=7
Boğazdan geçmez kuru	-e-	3+4=7
Bacım ayranının duru (da)	-e-	4+3=7
İlle canım çiğ köfte	-b-	4+3=7

NAZIM TÜRÜ

Bu ezgi 7 heceli düzensiz mani türüdür. Hece durakları 4+3, 3+4 şeklindedir.

4.5.2.Ezginin Usulü

a) Usulü : 2/4 Ana usuldür.

b) Toplam ölçü adedi : 8'dir.

4.5.2. Ezginin Melodik Yapısı

DURAK DONANIM SES SAHASI GÜÇLÜSÜ DİZİSİ

SIÇRAMA YAPTIĞI SESLER

Re - Si Yukarıdan Aşağıya

SEYRİ : Çıkıcı - İnici

4.5.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi

(a) soru cümlesi (b) cevap cümlesidir. (c) cümlesi (a) cümlesinden çok az bir farkla ayrılmıştır. Buradaki fark

motifler arasındaki ritmik farklılıktır. Melodik yönden sesler aynıdır. Bu bakımdan (c) cümlesi (a) cümlesi gibi tekrarlanmış, bir soru cümlesi olarak düşünülmelidir. (d) cümlesi ise (b) cümlesinden şu motiflerle ayrılık gösterir.

alttaki motifte bulunan (a) notalarının birbirine bağlanması halinde motifin ıcrası üstteki motif gibi olur. Bu nedenle melodik yönden varyant oluşturmasına karşın ritmik yönden varyant sayılmaz.

4.5.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar

MELODİK VARYANTLAR

RİTMİK VARYANTLAR

l=5 4 ~ 8

3=7 2 ~ 6

4.6. EVLERİ FADİMELİ

4.6.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi

Ezginin sözleri	Uyak Düzeni	Hece Durağı
-----------------	-------------	-------------

1

Evleri fadimeli	-a-	3+4=7
Varıp da ne demeli	-a-	3+4=7
Fadimem şeker olmuş	-b-	3+4=7
Alıp alıp yemeli	-a-	4+3=7

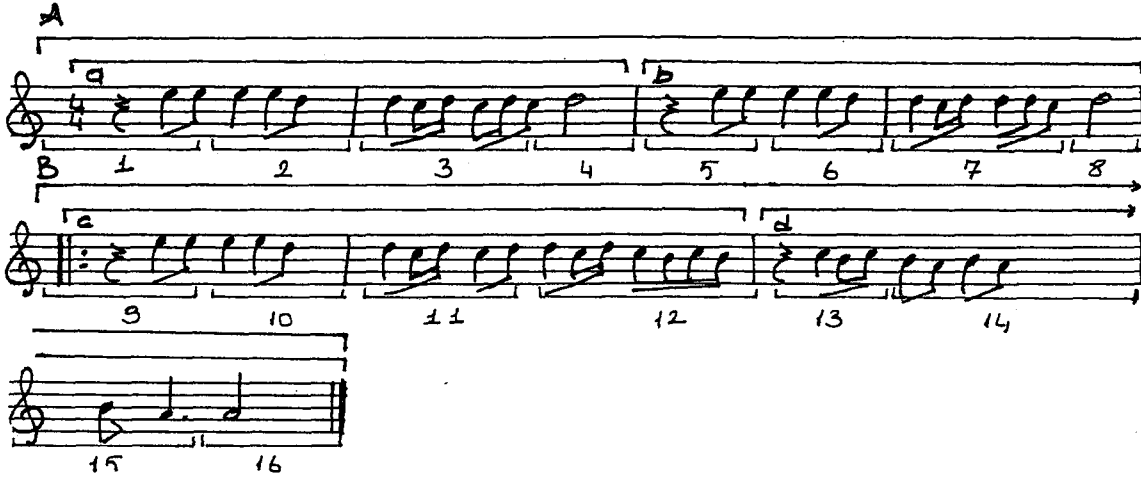
2

Duvar da demir gazzık	-c-	3+4=7
Belinde şeker azzık	-c-	3+4=7
Seni hasta diyorlar (fadimem)	-d-	4+3=7
Ben ölem sana yazık	-c-	3+4=7

3

Çarşıda çam alışır	-e-	3+4=7
Ay buluda garışır	-e-	4+3=7
Sağolası nazlı yar	-f-	4+3=7
Acep nerde çalışır	-e-	4+3=7

4.6.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi

(a) ve (b) birbirine varyant cümlecikleridir. Motiflerdeki ufak ritmik farklılıklarla birbirinden ayrılmaktadır. (c) ve (d) cümlecikleri büyük (B) cevap cümlesini oluşturur. (c) cümlesinde (a) ve (b) cümleciklerinin varyantı olup bu benzerlikten istifade ederek, cevap cümlesini başlatmış olur.

4.6.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar

MELODİK VARYANTLAR

1=5=9

2=6=10

4=8

RİTMİK VARYANTLAR

1~2

4 ~ 16

4.7. HAVADA KAR SESİ VAR

4.7.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi

Ezginin Sözleri	Uyak Düzeni	Hece Duraklı
1		
Havada kar sesi var	-a-	4+3=7
Başında da mor fesi var	-a-	4+4=8
Açın bakın şu gonağı	-b-	4+4=8
İçinde de yar sesi var	-a-	4+4=8
2		
Mor poşuyu boyamadım	-c-	4+4= 8
Ben çobana doyamadım	-c-	4+4= 8
Hep kuşlarda yuva yapmış	-d-	4+4= 8
Serçe kadar olamadım	-c-	4+4= 8

NAZIM TÜRÜ

1. Dörtlük Mani'den 2. Dörtlük Semai'den alınmış, karma bir şiir biçimidir. Hece durakları 4+3, 3+4 şeklindedir.

4.7.2. Ezginin Usulü

a) Usul : 11/8 Karma Usul, 5/8 Bileşik Usul

b) Toplam ölçü adedi : 6'dır.

4.7.3. Ezginin Melodik Yapısı

DURAK DONANIM SES SAHASI GÜÇLÜSÜ DİZİSİ

SIÇRAMA YAPTIĞI SESLER

La- Do Aşağıdan Yukarıya

Do- La Yukarıdan Aşağıya

Re- Si Yukarıdan Aşağıya

SEYİR: Çıkıcı-İnici

4.7.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi

(a) ve (b) cümleleri (a+b) cümlelerinde de varyant olarak kendini göstermektedir. Bu yüzden sürekli tekrarlanmış soru ve cevap cümleleri olarak karşımıza çıkan (a) soru ve (b) cevap cümleleridir. (c) ve (d) cümlecikleri birlikte düşünülerek (A) soru cümlesini (e) ve (f) cümlecikleri de (B) cevap cümlesini teşkil etmektedir.

4.7.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar

MELODİK VARYANTLAR

1=5=9

2=6=10

3=7=11

4=12

RİTMİK VARYANTLAR

2 ~ 4

15 ~ 17

3 ~ 19

4.8. BİLÂLİMSİN BİLÂLİM

4.8.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi

Ezginin Sözleri	Uyak Düzeni	Hece Durağı
-----------------	-------------	-------------

1

Bilâlımsın bilâlîm	-a-	4+3= 7
--------------------	-----	--------

Oğlan sana yandım	-b-	4+3= 7
-------------------	-----	--------

Bir yastıkda yatalım (Bilâlîm)	-c-	4+3= 7
--------------------------------	-----	--------

Bir yastıkda yatalım (Bilâlîm)	-c-	4+3= 7
--------------------------------	-----	--------

2

Masa üstünde pekmez	-d-	4+3= 7
---------------------	-----	--------

Oğlan sana yandım	-b-	4+3= 7
-------------------	-----	--------

Bu pekmez bana yetmez (Bilâlîm)	-e-	4+3= 7
---------------------------------	-----	--------

Bu pekmez bana yetmez (Bilâlîm)	-e-	4+3= 7
---------------------------------	-----	--------

3

Şu Maraş'ın kızları	-f-	4+3= 7
---------------------	-----	--------

Oğlan sana yandım	-b-	4+3= 7
-------------------	-----	--------

Yabana gelin gitmez (Bilâlîm)	-g-	4+3= 7
-------------------------------	-----	--------

Yaban gelin gitmez (Bilâlîm)	-g-	4+3= 7
------------------------------	-----	--------

NAZIM TÜRÜ

Bu ezgi 7 heceli Serbest Mani türündedir. Hece durakları
4+3, 3+4 şeklindedir.

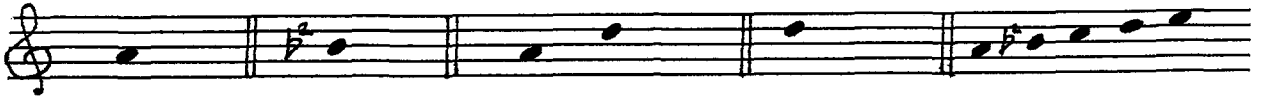
4.8.2. Ezginin Usulü

a) Usul : 2/4 Ana Usul

b) Toplam ölçü adeti : 10'dur.

4.8.3. Ezginin Melodik Yapısı

DURAK DONANIM SES SAHASI GÜÇLÜSÜ DİZİSİ

SIÇRAMA YAPTIĞI SESLER

Re - Si Yukarıdan Aşağıya

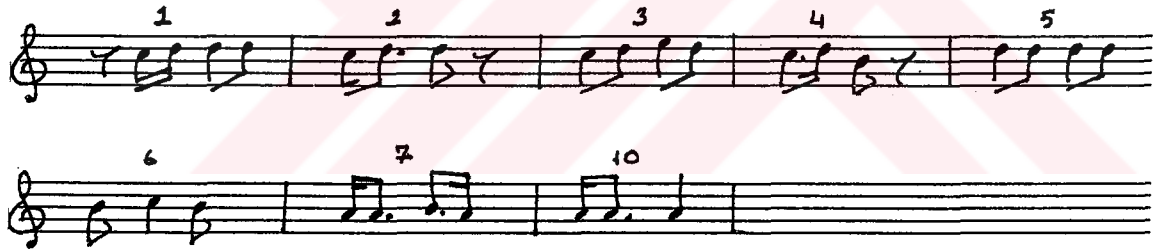
SEYRİ : Çıkıcı- inici

4.8.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi

(a+b) cümlecikleri büyük (A) soru cümlesini oluşturmaktadır. (c) ve (d) cümleciklerde büyük (B) cevap cümlesini teşkil etmektedir.

4.8.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar

MELODİK VARYANTLAR

$$5 = 8$$

$$6 = 9$$

RİTMİK VARYANTLAR

$$3 = 5$$

4.9.KARA TAVUK CÜCÜĞÜ

4.9.1. Ezginin Edebi Yapısının incelenmesi

Ezginin Sözleri	Uyak Düzeni	Hece Durağı
-----------------	-------------	-------------

1

Kara tavuk cücüğü	-a-	4+3= 7
Severler küçücüğü	-a-	3+4= 7
Eller almış yarini de	-b-	4+3= 7
Beklerim ben çocuğu	-a-	3+4= 7

2

Havar leyli gel leyli	-c-	4+3= 7
Sevmişem seni leyli	-c-	3+4= 7
Ver elini elime de	-d-	4+3= 7
Gezelim senle leyli	-c-	3+4= 7

3

Deniz dalgasız olmaz	-e-	4+3= 7
Yiğit sevdasız olmaz	-e-	4+3= 7
Yiğit seven gelinin	-f-	4+3= 7
Başı belasız olmaz	-e-	4+3= 7

4

Geliyor hele hele	-g-	3+4= 7
Leyli geçmez hiç ele	-g-	4+3= 7
Göynüm kökünden bağlıdır	-h-	4+3= 7
Leyli gibi güzele	-g-	4+3= 7

NAZIM TÜRÜ

Bu ezgi 7 heceli Mani türündedir. Hece durakları 3+4, 4+3 şeklindedir.

4.9.2. Ezginin Usulü

a) Usul : 4/4 Ana Usul

b) Toplam ölçü adedi : 8'dir.

4.9.3. Ezginin Melodik Yapısı

DURAK DONANIM SES SAHASI GÜÇLÜSÜ DİZİSİ

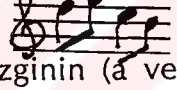
SIÇRAMA YAPTIĞI SESLER

Re - Sol Aşağıdan Yukarıya

Sol- Re Yukarıdan Aşağıya

SEYRİ: İnici- Çıkıcı- İnici

4.9.4. Müzik Cümlelerin İncelenmesi

Çünkü ezginin tamamında (a=a' ~ b) ve (c) cümlecikler tekrarlanmıştır. Başlangıçta üç cümlelerin birbirine benzer olması, bu üç cümlelerin bağlı olacağını göstermez. Bundan dolayı (a) ve (a') cümlelerini birbirini güçlendiren tekrar cümleleri olarak düşünürsek, (c) cümlesi ile birlikte düşünülen ve (a) ile (a') cümleciklerinin varyantı sayılan (b) cümlecigi ile başlatılan (b+c) cevap cümlesini oluşturur. (B) cümlecigi (a) ve (a') cümlecikleri ile şu şekilde varyant kabul edilebilir. (a) cümlecigindeki son motif (b) cümleciginde ise son motif dir. Eğer buradaki motif (a)'daki gibi olsaydı, ezginin (a ve a') ve (b) cümlecikleri birbirini güçlendiren aynı 3 cümlecikten ibaret soru cümlesini oluştururdu. Oysa egi içinde (a ve a') cümleciklerinin benzeri bir motifle başlanarak ezgiyi karara getirmek üzere bağlayıcı ifade saydığımız sesleri getirmiştir. Bu ifadeyle (c) cümlesi (b) ile bir bütünlük arz etmektedir. Esasen ezginin (b) ve (c) cümlecikleri bir bütün gibi düşünülmelidir

4.10. ANAM BENİ HASLARINAN HASLADI

4.10.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi

Ezginin Sözlery	Uyak Düzeni	Hece Durağı
1		
Anam beni haslarınan hasladı	-a-	4+4+3= 11
Saçlarımı gülsuyuyla ısladı	-a-	4+4+3= 11
Anam beni gurbet için besledi	-a-	4+4+3= 11
Gel güle güle ayrılalım anamdan	-b-	4+4+3= 11
2		
Yukarıdan ivil ivil göç gelir	-c-	4+4+3= 11
Aşağıdan kınacılar geç gelir	-c-	4+4+3= 11
Kız anadan ayrılması güç gelir	-c-	4+4+3= 11
Gel güle güle ayrılalım anamdan	-b-	4+4+3= 11
3		
Bizim elin harmanları savrulur	-d-	4+4+3= 11
Savrulurda sağ yanına devrilir	-d-	4+4+3= 11
Anadan ayrılan başı çevrilir	-d-	4+4+3= 11
Gel güle güle ayrılalım anamdan	-b-	4+4+3= 11

NAZIM TÜRÜ

Bu ezgi II heceli Koşma Türündedir. Hece durakları 4+4+3
şeklindedir.

4.10.2. Ezginin Usulü

a) Usul : 2/4 Ana Usul

b) Toplam ölçü adedi : 12'dir.

4.10.3. Ezginin Melodik Yapısı

DURAK DONANIM SES SAHASI GÜÇLÜSÜ DİZİSİ

SIÇRAMA YAPTIĞI SESLER

La - Do Aşağıdan Yukarıya

Do - La Yukarıdan Aşağıya

La - Re Aşağıdan Yukarıya

Do - Mi Aşağıdan Yukarıya

Si - Re Aşağıdan Yukarıya

SEYRİ : Çıkıcı - İnici

4.10.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi

(a) ve (b) cümlecikleri (A) büyük soru cümlesini oluşturur.

(c+d) ve (e) cümlecikleri büyük (A+B) cümlelerinin varyantıdır.

4.10.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar

MELODİK VARYANTLAR

RİTMİK VARYANTLAR

1=7

2=8

3=9

4=10

5=11

6=12

4.II. GÜZEL NE GÜZEL OLMUŞSUN

4.II.I. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi

Ezginin Sözleri	Uyak Düzeni	Hece Durağı
-----------------	-------------	-------------

1

Güzel ne güzel olmuşsun	-a-	4+4= 8
Görülmeyi görülmeyi	-b-	4+4= 8
Siyah zülfün halkalanmış	-c-	4+4= 8
örülmeyi örülmeyi	-b-	4+4= 8

2

Mendili yudum arıttım	-d-	4+4= 8
Gülün dalında kuruttum	-d-	4+4= 8
Adın ne idi unuttum	-d-	4+4= 8
Sarulmayı sorulmayı	-b-	4+4= 8

3

Çağır Karacaoğlan çağır	-e-	4+4= 8
Taş düştüğü yerde ağır	-e-	4+4= 8
Yiğit sevdiğinden soğur	-e-	4+4= 8
Sarılmayı sarılmayı	-b-	4+4= 8

NAZIM TÜRÜ

Bu ezgi 8 heceli Mani türündedir. Hece durakları 4+4
şeklindedir.

4.11.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi

(a) soru cümleciği, buna yanıt veren (b) cümleciğidir. Ancak iki cümle birbirinin varyantı da sayılır. Bazen varyant motiflerle soru cevap cümlecikleri oluşturulabilir. Bu soru ve cevap cümleleri bir bütün halinde de düşünülebilir, ancak karkadan gelecek olan yanıt cümlelerinin hayli Altere (arıza) yönünden farklı oluşu kulakta bariz bir şekilde yanıt olarak kendini hissettirmektedir. Bu yüzden (c) ve (d) cümlecikleri de birbirlerine soru soran ve yanıt veren cümlecikleri şeklinde düşünülmelidir.

4.11.5. MELODİK VE RİTMİK VARYANTLAR

MELODİK VARYANTLAR

RİTMİK VARYANTLAR

4.12. KALEDEN İNİYORDUM

4.12.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi

Ezginin Sözleri Uyak Düzeni Hece Durağı

1

Kaleden iniyordum (Dost yareli yareli)	-a-	3+4= 7
Çevirsen dönüyordum(yar nenni nenni nenni)	-a-	3+4= 7
Aşkından kibrit oldum (Dost yareli yareli)	-a-	3+4= 7
Üfürsen yanıyordum(yar nenni nenni nenni)	-a-	3+4= 7

2

Kaleden indim, düze(Dost yareli yareli)	-b-	3+4= 7
Su bağladım nergize(yar nenni nenni nenni)	-b-	4+3= 7
Yedi yıl hizmet etdim(Dost yareli yareli)	-c-	3+4= 7
Bir ale gözlü gıza(yar nenni nenni nenni)	-b-	3+4= 7

NAZIM TÜRÜ

Bu ezgi 7 heceli Artırılmış Mani türündedir. Hece Durakları 4+3, 3+4 şeklindedir.

4.12.2. Ezginin Usulü

a) Usul : 4/4 Ana Usul

b) Toplam ölçü adedi : 8'dir.

4.12.3. Ezginin Melodik Yapısı

DURAK DONANIM SES SAHASI GÜÇLÜSÜ DİZİSİ

SIÇRAMA YAPTIĞI SESLER

Re - Si Yukarıdan Aşağıya

La - Fa# Yukarıdan Aşağıya

Sol- Mi Yukarıdan Aşağıya

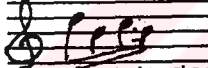
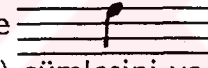
La - Mi Yukarıdan Aşağıya

La - Do Aşağıdan Yukarıya

SEYRİ : Çıkıcı - İnici

4.12.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi

The musical score is written on a single staff with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked 'Allegretto'. The score is divided into four systems, each with a bracketed section labeled A and B. Section A is the first system (measures 1-4), and Section B is the second system (measures 5-8). The third system (measures 9-12) is labeled A, and the fourth system (measures 13-16) is labeled B. The score is written on a single staff with a treble clef and a key signature of one sharp (F#).

(a) soru (b) cevap cümlecikleridir. Ancak bu iki cümlecik birbiri ile birleştirilerek büyük bir soru cümlesi olan (A) ile gösterilebilir. Bu büyük cümleye cevap teşkil eden bölüm ise (B) bölümüdür. (B) Bölümü bir bağlayıcı bir ifade şudur; eğer bu ifade şeklinde bitirilmiş olsaydı, oraya kadar olan bölüm (c) cümlesini ve ondan sonra ki, kısımda (D) cümlesini meydana getirecekti. Ezginin bundan sonraki kısmındaki cümleleri içeren (A) soru cümlesine karşın (B) cevap cümlesinin varyantı sayılan çok az farklı (c) cevap cümlesi mevcuttur.

4.12.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar

MELODİK VARYANTLAR

1=9

2=10 8=16

3=11

4=12

5=13

6=14

RİTMİK VARYANTLAR

2~8

4.13. GÖKTE UÇAN HUMA KUŞU

4.13.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi

Ezginin Sözleri	Uyak Düzeni	Hece Durağı
-----------------	-------------	-------------

1

Gökte uçan huma kuşu	-a-	4+4= 8
Ne bilir dalın kıymatın	-b-	4+4= 8
Gargayı kondurman dala	-c-	4+4= 8
Ne bilir gülün kıymatın	-b-	4+4= 8

2

Çift sürüp ekin ekmeyen	-d-	4+4= 8
Meydana sofra dökmeyen	-d-	4+4= 8
Arının kahrın çekmeyen	-d-	4+4= 8
Ne bilir balın kıymatın	-b-	4+4= 8

3

Mencilisten söz atanlar	-e-	4+4= 8
Gerçeğe yalan katanlar	-e-	4+4= 8
Sonra beyliğe yetenler	-e-	4+4= 8
Ne bilir elin kıymatın	-b-	4+4= 8

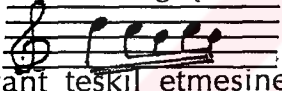
NAZIM TÜRÜ

Bu ezgi 8 heceli Geraylı mani*türündedir. Geraylı şiirin konusu aşk, doğa ve sevgidir. İslamiyetle birlikte bu şiir biçimin içinde İlahi, Nefes, şathiye ve Destan türleri görülmektedir.

*Doç. Şenel ÖNALDI; Uslup ve Repertuvar Ders Notları

4.13.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi

(a) ve (b) cümlecikleri küçük bir bağlayıcı ifade ile (A) soru cümlesini oluşturmaktadır. (c+d) ve (e) cümlecikleri de yukarıdaki bağlayıcı ifade yakın bir varyant ve karar perdesi aracılığı ile birbirlerine bağlanarak (B) cevap cümlesini oluşturmaktadır. Cevap cümlesinin gücünü soru cümlesinin bıraktığı perdeden almıştır. Bu perde aynı zamanda ezginin birinci dedecesindeki güçlüdür. (B) cevap cümlesini oluşturan bağlayıcı ifade şudur;

 bu iki bağlayıcı ifade melodik yönden varyant teşkil etmesine karşın ritmik yönden farklılık göstermektedir. Bu bağlayıcı ifadeler yüzenden küçük cümlecikler halinde düşünülmesi zorunlu olmaktadır.

4.13.4. Melodik ve Ritmik Varyantlar

MELODİK VARYANTLAR

13=17

RİTMİK VARYANTLAR

12 ~ 16

2 ~ 6

1 ~ 10

11 ~ 15

13 ~ 17

4.14.GAYA BAŞI DİRGENLİK

4.14.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi

Ezginin Sözleri	Uyak Düzeni	Hece Durağı
-----------------	-------------	-------------

1

Kaya başı dirgenlik	-a-	4+3= 7
---------------------	-----	--------

Ne hoş olur ergenlik	-a-	4+3= 7
----------------------	-----	--------

Ergenlik yar sevmek	-b-	4+3= 7
---------------------	-----	--------

Sandım ki bezirganlık	-a-	3+4= 7
-----------------------	-----	--------

2

Hoydur gelin ne diyon	-c-	4+3= 7
-----------------------	-----	--------

Söylüyom söylemiyom	-c-	3+4= 7
---------------------	-----	--------

Asger oldum gidiyom	-d-	3+4= 7
---------------------	-----	--------

Daha(da) bana ne diyon	-c-	4+3= 7
------------------------	-----	--------

3

Odanı kireç eyle	-e-	3+4= 7
------------------	-----	--------

Yüzünü güleç eyle	-e-	3+4= 7
-------------------	-----	--------

Derdinden ölüyom	-f-	3+4= 7
------------------	-----	--------

Gel bana ilaç eyle	-e-	3+4= 7
--------------------	-----	--------

NAZIM TÜRÜ

Bu ezgi 7 hece vezniyle yazılmış Mani türündedir. Hece

Durakları 4+3, 3+4 şeklindedir.

4.14.2. Ezginin Usulü

a) Usul : 10/8 Karma Usul

b) Toplam ölçü adedi : 20'dir.

4.14.3. Ezginin Melodik Yapısı

SIÇRAMA YAPTIĞI SESLER

Fa# - La Aşağıdan Yukarıya

La - Sol Yukarıdan Aşağıya

La - Fa# Yukarıdan Aşağıya

Sol - Mi Yukarıdan Aşağıya

Re - Si Yukarıdan Aşağıya

Do - Mi Aşağıdan Yukarıya

La - Do Aşağıdan Yukarıya

Re - Sol Aşağıdan Yukarıya

Do - La Yukarıdan Aşağıya

Mi - Do Yukarıdan Aşağıya

SEYRİ : İnici- Çıkıcı- İnici

4.14.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi

The musical score is written on seven staves, each with a letter label and a measure number. The first staff is labeled 'A' and contains measures 1-5. The second staff is labeled 'B' and contains measures 6-11. The third staff is labeled 'C' and contains measures 12-17. The fourth staff is labeled 'D' and contains measures 18-23. The fifth staff is labeled 'E' and contains measures 24-29. The sixth staff is labeled 'F' and contains measures 30-35. The seventh staff is labeled 'G' and contains measures 36-39. The score ends with a double bar line after measure 39.

(a+b) soru cümlecikleri (A) büyük soru cümlesini teşkil eder. (a+b) cevap cümlecikleri (B) büyük cevap cümlesini, (D) cümlesi cevap cümlesini oluşturmaktadır.

4.14.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar

MELODİK VARYANTLAR

2=3

21=33=38

32=37

23=39

RİTMİK VARYANTLAR

9 ~ 10~12~14~21~30

6~ 13~34

8~ 15~20~22~32

11~ 17

4~ 18~25~27~ 29

24~36

4~16~18~25~ 27~ 29

19~23~31~ 39

24~36

4.15. GİNE GELDİ YAZ BAHARIN AYLARI

4.15.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi

Ezginin Sözleri	Uyak Düzeni	Hece Durağı
1		
Gine geldi yaz baharın ayları	-a-	4+4+3= 11
Yare mektup yazmak ister gönlümüz	-b-	4+4+3= 11
Karı kalkmış mor sümbüllü bağları	-a-	4+4+3= 11
Şikar için gezmek ister göynümüz	-b-	4+4+3= 11
2		
Uygun ahabab tel alışkın saz ile	-c-	4+4+3= 11
Nargileler yansın mercan göz ile	-c-	4+4+3= 11
Saki gerek mey doldursun naz ile	-c-	4+4+3= 11
Badeleri süzmek ister göynümüz	-b-	4+4+3= 11

NAZIM TÜRÜ

Bu ezgi 11'li hece vezniyle yazılmış Koşma türündedir. Hece durakları 4+4+3 şeklindedir.

4.15.2. Ezginin Usulü

a) Usul : 9/8 Bileşik Usul

b) Toplam ölçü adedi : 19'dur.

4.15.3. Ezginin Melodik Yapısı

DURAK DONANIM SES SAHASI GÜÇLÜSÜ DİZİSİ

SIÇRAMA YAPTIĞI SESLER

Do - Mi Aşağıdan Yukarıya

Mi - Sol Aşağıdan Yukarıya

Mi - Do Yukarıdan Aşağıya

La - Mi Aşağıdan Yukarıya

La - Fa Yukarıdan Aşağıya

Do - Sol Aşağıdan Yukarıya

SEYRİ : Çıkıcı - İnici

4.15.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi

The musical score consists of 33 measures, organized into six sections labeled a through f. The key signature is one flat (B-flat). The measures are numbered 1 through 33. Section a (measures 1-4) is marked with a '1' above the staff. Section b (measures 5-8) is marked with a '2' above the staff. Section c (measures 9-12) is marked with a '3' above the staff. Section d (measures 13-18) is marked with a '4' above the staff. Section e (measures 19-24) is marked with a '5' above the staff. Section f (measures 25-33) is marked with a '6' above the staff. The score ends with a double bar line at measure 33.

(a)soru (b) cevap cümlesini teşkil eder. (c) soru (d) cevap, (e) soru (f) cevap cümlesini teşkil etmektedir.

4.15.5.Melodik ve Ritmik Varyantlar

The musical score consists of six staves of music in treble clef. The notes are numbered 1 through 33. The key signature has one flat (B-flat). The melody is written in a single line. The notes are: 1 (B-flat), 2 (B-flat), 3 (B-flat), 4 (B-flat), 5 (B-flat), 6 (B-flat), 7 (B-flat), 8 (B-flat), 9 (B-flat), 10 (B-flat), 11 (B-flat), 12 (B-flat), 13 (B-flat), 14 (B-flat), 15 (B-flat), 16 (B-flat), 17 (B-flat), 18 (B-flat), 19 (B-flat), 20 (B-flat), 21 (B-flat), 22 (B-flat), 23 (B-flat), 24 (B-flat), 25 (B-flat), 26 (B-flat), 27 (B-flat), 28 (B-flat), 29 (B-flat), 30 (B-flat), 31 (B-flat), 32 (B-flat), 33 (B-flat). The notes are connected by stems and beams, indicating a continuous melody.

MELODİK VARYANTLAR

I=5 I9=21

2~6 22=29

I0=I2 23=30

II=I3 24=31

RİTMİK VARYANTLAR

I0 ~ 22

I7 ~ 23

II ~ 25 ~ 32

4 ~ 8

9 ~ 15

18 ~ 20

20 ~ 33

4.16.KARA ÇADIR DÜZDEDİR

4.16.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenme

Ezginin Sözleri **Uyak Düzeni** **Hece Durağı**

1

Kara çadır düzdedir(aman,aman,eminem)	-a-	4+3= 7
Top zülüfler yüzdedir(yavru da güzel)	-a-	4+3= 7
Oniki gelin sevdim(aman aman eminem)	-b-	4+3= 7
Gene gönlüm sendedir(yavru da güzel eminem)	-a-	4+3= 7

2

İndin dereye durdum(aman aman eminem)	-c-	4+3= 7
Bir çift güvercin vardım(aman aman eminem)	-c-	4+3= 7
Bir güzelin uğruna (aman aman eminem)	-d-	4+3= 7
Onbeş altın bozdurdum (yavru da güzel")	-c-	4+3= 7

NAZIM TÜRÜ

Bu ezgi 7 heceli Mani türündedir. Hece durakları 4+3 şeklindedir.

4.16.2. Ezginin Usulü

a) Usul : 2/4 Ana Usul

b) Toplam ölçü adedi : 55'dir.

4.16.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi

The musical score consists of 32 measures, numbered 1 through 32. The first 12 measures (1-12) form the first section, and the remaining 20 measures (13-32) form the second section. The first section ends with a double bar line and a repeat sign. The second section begins with a key signature change to one sharp (F#) and continues with a melodic line. The score is numbered 1 through 32 below the staff.

(A) soru cümlesini teşkil etmektedir. Uzun olan bu cümle bağlayıcı ifade ile birbirine bağlanmıştır. (B) cevap cümlesini teşkil etmektedir.

4.16.5. Melodik ve Ritmik Varyantlar

The image displays 35 numbered melodic variants on a single staff. The variants are numbered 1 through 35, with some numbers appearing on multiple staves. The notation includes various rhythmic values and melodic contours.

MELODİK VARYANTLAR

I=13

RİTMİK VARYANTLAR

2 ~ 3~5~8~16

6 ~ 7

4 ~ 10 ~11 ~12

9 ~14 ~15

28 ~ 30

23 ~ 33 ~27

4.17.BİN DERDİM VARDI

4.17.1. Ezginin Edebi Yapısının İncelenmesi

Ezginin Sözleri	Uyak Düzeni	Hece Durağı
1		
Bin derdim varıdı bin daha oldı	-a-	6+5= 11
Derdimin dermanı amman ha amman	-b-	6+5= 11
Gülistan bezminin gülleri soldı	-a-	6+5= 11
Goncayı handanım amman ha amman	-b-	6+5= 11
2		
Halimde galmadı aram-u garar	-c-	6+5= 11
Günbegün erişir ömrüme zarar	-c-	6+5= 11
Medet ey efendim sen verme melal	-c-	6+5= 11
Gönlümün fermanı amman ha amman	-b-	6+5= 11
3		
Gazei zülûfün çeşmim yaş eyler	-d-	6+5= 11
Cismin bir işaret eyler, kaş eyler	-d-	6+5= 11
Cahil sır saklamaz seni faşeyler	-d-	6+5= 11
Kaşları kemanım amman ha amman	-b-	6+5= 11
4		
Yaktı derunumu bir peri-peyker	-e-	6+5= 11
Narı hasreti od'u bu cana eser	-e-	6+5= 11
Derd-i hasretinle ölürsem eğer	-e-	6+5= 11
Canımın cananı amman ha amman	-b-	6+5= 11
5		
Sana çevre dersin ey kaşı kare	-f-	6+5= 11
Yüreğimde açtın sağ olmaz yare	-f-	6+5= 11
Yüzbin tabib olsa bulunmaz çare	-f-	6+5= 11
Yaramın lokmanı amman ha amman	-b-	6+5= 11
6		
Feyzi çeşmim yaşı durretti yetiş	-g-	6+5= 11
Gamlıyım felekden yedim bozumuş	-g-	6+5= 11
Bir daha göreyim durma gel yetiş	-g-	6+5= 11
Çıkmada bu canım amman ha amman	-b-	6+5= 11

NAZIM TÜRÜ

Bu ezgi II heceli Koşma türündedir. Hece Durakları 6+5 şeklindedir.

4.17.2. Ezginin Usulü

a) Usul : 4/4 Ana Usul

b) Toplam ölçü adedi : 33'dür.

4.17.3. Ezginin Melodik Yapısı

DURAK DONANIM SES SAHASI GÜÇLÜSÜ DİZİSİ

SIÇRAMA YAPTIĞI SESLER

Fa# - La Aşağıdan Yukarıya

Re - La Yukarıdan Aşağıya

La - Sol Aşağıdan Yukarıya

La - Do Aşağıdan Yukarıya

Si - Re Aşağıdan Yukarıya

Do - La Yukarıdan Aşağıya

Sol - Si Aşağıdan Yukarıya

Re - Si Yukarıdan Aşağıya

SEYRİ : Çıkıcı- İnici

4.17.4. Müzik Cümlelerinin İncelenmesi

Handwritten musical score for a single melodic line in 2/4 time, consisting of 52 measures. The key signature has one sharp (F#). The score is divided into nine systems, each containing five measures. Measures 1-6, 7-11, 12-16, 17-21, 22-26, 27-31, 32-36, 37-41, and 42-46 are grouped with brackets and numbered. Measures 47-52 are grouped with brackets and numbered. There are various musical notations including eighth and sixteenth notes, rests, and dynamic markings like 'f' and 'D'.

Ezgide göze çarpan en büyük özellik bağlayıcı ifadelerin sık, sık kullanılması ile melodiliğinin akıcılığını temin edilmiş olmasıdır. Bu yüzden de soru ve cevap cümleleri T.H.M. rastlanan diğer bölgelerdeki gibi kısa ve net bir şekilde görülmektedir. Bölgenin birkaç ezgisinde bu görüntü mevcuttur.

Bağlayıcı ifadelerle uzun cümleler oluşturan ezgilere örnek;

Kara çadır düzdedir.

Bin derdim var idi.

Gaya başı dirgenlik

Gine geldi yaz baharın ayları

- (A) Büyük soru cümlesi, (B) ise büyük cevap cümlesini oluşturmaktadır.
(C) Büyük soru cümlesi (D) ise cevap cümlesini teşkil etmektedir.

4.17.5.Melodik ve Ritmik Varyantlar

MELODİK VARYANTLAR

RİTMİK VARYANTLAR

1=13 33=37=41=45=49=61=65

22 ~ 23 ~ 24 ~ 25 ~ 26 ~ 27

2=8=14 34=38=42=46=50

20 ~ 29 ~ 30 ~ 52

3=9=15 31=39=47

2 ~ 6 ~ 32 ~ 34 ~ 57 ~ 62

4=10=16 35=43=59=63

54 ~ 55

5=11=17 57=66

6=12=18

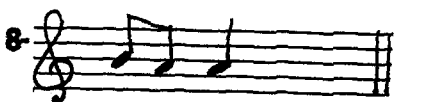
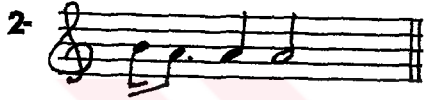
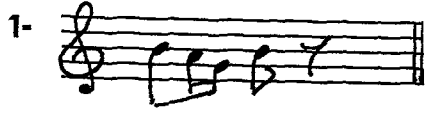
32=36=40=44=48=60=64

BÖLÜM 5

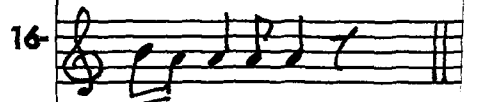
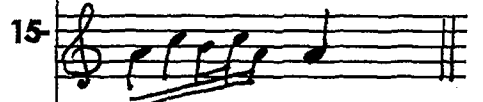
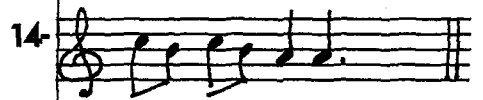
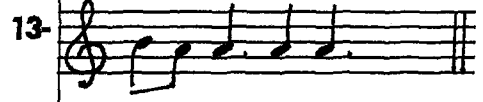
İNCELENEN 16 EZGİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

5.1 EZGİ SONLARI

Türkü no: Ezgi Sonları

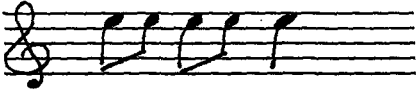
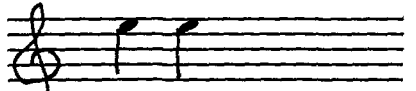
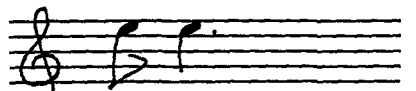
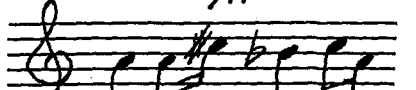
Türkü no: Ezgi Sonları

5.2. MELODİK VARYANTLAR

16 EZGİDE KULLANILMIŞ OLAN PERDELER VE MELODİLER

Aşağıdaki porteler, üzerinde bulunan rakamlar payları, türkülerin numaralarını; paydaları da motif numaralarını ifade eder.

$\frac{1}{1}$ 	$\frac{3}{19}$
$\frac{2}{27}$ 	$\frac{3}{7}$
$\frac{3}{8}$ 	$\frac{3}{6}$
$\frac{4}{8}$ 	$\frac{14}{33}$ $\frac{13}{23, 39}$
$\frac{4}{4}$ 	$\frac{15}{22}$ $\frac{14}{28}$
$\frac{10}{1} - \frac{11}{1}$ 	$\frac{16}{52}$ $\frac{15}{21}$
$\frac{2}{17}$ 	$\frac{3}{17}$

5.3. EZGİLER ARASINDAKİ ORTAK KARAR PERDELERİ

SONUÇ: 14 Ezgide karar (Si-La) olarak yukarıdaki komşu perdeden gelinerek elde edilmiştir.

Ezgilerden biri olan 9 numarada, üçlü aralık sıçramalarıyla karar verilmiştir. 15 numaralı ezgide ise, alt komşu perdeden üçlü aralık sıçramalarıyla kararı verilmiştir.

SONUÇ

1- Kahramanmaraş 16 türküsünün kararının incelenmesinde, 16 adet türkünün karar perdesi (la)'dır. Yalnız bir notası (si) kararlı olduğu tesbit edilmiştir.

2- Kahramanmaraş türkülerinin seyrinin genel yapısı çoğunluğuna göre inici- çıkıcı- inici seyir önde gelmektedir. 4 adet inici-çıkıcı karekterine karşın, 1 adet olmak üzere inici karekter gösteren ezgiler mevcuttur.

3- Kahramanmaraş türkülerinin usulleri genellikle Ana Usullerden oluşmaktadır. Bu incelediğimiz 16 türkünün 4 adedi Ana Usulün 2 zamanlı şekline, 8 adedi Ana Usulün 4 zamanlı şekline rastlanmıştır. Bileşik usullü (7/8, 9/8, 10/8, 11/8) türküleri de mevcuttur.

4- Kahramanmaraş yöresinde Müzik Cümlelerinin incelenmesinde bulunan sonuç; bu yörenin müzik cümleleri birbirine bağlayıcı ifadelerle bağlanmasıdır.

5- Yörenin ezgisinin edebi yönden incelenmesinde elde edilen sonuç; 11 adet Mani türüne, 5 adet Koşma türüne rastlanmasıdır. Yalnız Manilerin türlerinede rastlanmaktadır. Örneğin; Geraylı Mani, Arttırılmış Mani ve Bozulmuş Mani'dir.

6- Yörenin 16 ezgisinin donanımını incelediğimizde, en çok sib ve fa# değiştirici (Altere) işaretlerine rastlanmaktadır.

7- Yörenin ezgilerinin ses sahalarına göre incelenmesinde ise, en geniş ses sahası 1,5 ses, en az 4 ses genişliğinden ezgileri meydan gelmektedir.

8- İncelenen 16 türkünün hepsi Kırık Hava Formunda meydana gelmektedir.

9- Yörenin türküleri kendi içlerinde bol bol melodik varyantlar oluşturmalarına rağmen, türküler arasında melodik varyantlara rastlanmamıştır. Bu da bölgenin melodik yapı bakımından zenginliğini göstermektedir.

10- Bu motif Kahramanmaraş bölgesinde beylik motifidir. Her ezgide rastlanmıştır. Bölge bu motifi özümsemiştir.

11- Ritmik Varyantlar Tablosu: Tabloda toplu olarak görünen rakamlar, 16 ezginin ritmik benzerlikleri araştırması sonucudur. Bu rakamlar arasında bulunan virgöl işaretleri iki ayrı rakamı birbirinden ayırmak amacı ile kullanılmıştır. Sözgelimi; Birinci kare içinde bulunan (3,7) rakamları, her ezginin incelenmesi sırasında ayrı ayrı ritimlerin kodlarıdır. Bu kodlar bir önceki müzik cümlelerinin incelenmesi sırasında da ayrı şekilde kullanılmıştır. Tabloda görüldüğü gibi, birinci türküde, birinci hanedeki (3) numaralı ritm, beşinci türküdeki (3,7) numaralı ritimler, onbirinci türküdeki (7) numaralı ritm, ondördüncü türküdeki (1) numaralı ritm ve onbeşinci türküdeki (9, 14, 15) numaralı ritimler birbirlerinin varyantıdır. Tablomuzdaki diğer numaralar da aynı şekilde düşünülmelidir.

12. Melodik Varyantlar Tablosu: Tabloda toplu olarak görünen rakamlar 16 ezginin melodik benzerlikleri araştırması sonucudur. Tablo içinde görünen (~) işareti benzer melodi anlamındadır. Tablo içinde görünen (=) işareti tam benzer melodik anlamındadır. Tablodaki rakamlar 16 ezginin melodik varyant incelenmesi sırasında melodilerin kodlarıdır. Bu rakamlar arasında kullanılan virgül işareti iki benzer melodinin kodlarını birbirinden ayıran işaret anlamındadır.

Tablonun birinci hanesinde bulunan (1~7) şu anlamdadır; Birinci türkünün (1) numaralı motifi ile ikinci türkünün (7) numaralı motifleri arasında büyük bir benzerlik ifadesidir. İkinci hanede bulunan (27=8) şu anlamdadır; İkinci türkünün (27) numaralı motifi ile üçüncü türkünün (8) numaralı motifi tıpa tıp aynı anlamındadır.

KAYNAKLAR

Gölpınarlı, Abdülbaki;

Divan Şiiri İstanbul, 1955

Kahramanmaraş Yıllığı, 1973

ÖNALDI, Şenel;

T.H.M. Usul ve Repertuar

Kişisel görüşme

T.R.T. Müzik Dairesi Yayınları

Yurt Ansiklopedisi

E K L E R

TAT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM 212 - 4/5/1973

YÖRESİ
NARAS

KİMDEN ALINDIĞI
OKKES EŞKİN

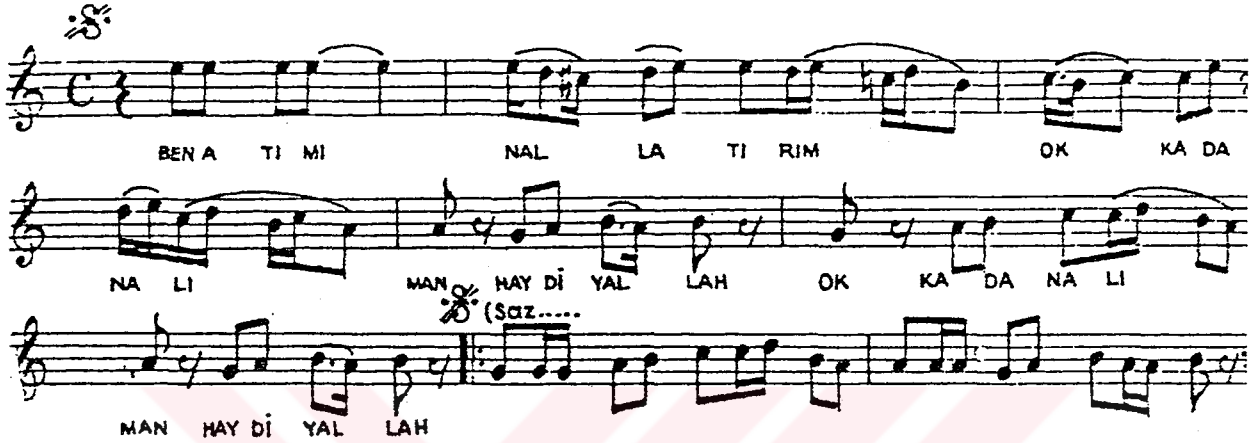
SÜRE

DERLEYEN
M. SARISOZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
M. SARISOZEN

BEN ATIMI NALLATIRIM

(1)

Ben atımı nallatırım
Okkada nalınan (Haydi yallah)
Üzerini çullatırım
Acemde çulunan (Haydi yallah)
Ben kızları oynatırım
Dökmede zilinen (Haydi yallah)
Gözleri sürmeli (Haydi yallah)
Elleri kınalı " "

(2)

Çıktım cevizin dalına
Dal kırılıverdi (Haydi yallah)
Girdim yârin bahçesine
Yâr sarılıverdi (Haydi yallah)
Gözleri sürmeli (Haydi yallah)
Elleri kınalı " "

T-4M 340- 9 / 6 / 1973

YÖRESİ
K. MARAŞ

KİMDEN ALINDIĞI
AŞIK MEHMET TEMİZ

ON İKİ ŞUBATTIR
(K. Maraş Kurtuluş Türküsü)

M. SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

SÜRE:

(Saz....)

ON İ Kİ ŞU BAT TIR KURTU LUŞ GÜ NÜ O GÜN MU RA İ NA ER Dİ MA

(Saz....)

RAŞ LI

MERTA RAFT A YAP TI KI İT MA DÜ GÜ NÜ O GÜN MU RA

(Saz....)

Dİ NA ER Dİ MA RAŞ LI

İP Tİ DA SA VA ŞI MA RAŞ
DE RE LER DE AK TI DÜŞ MA

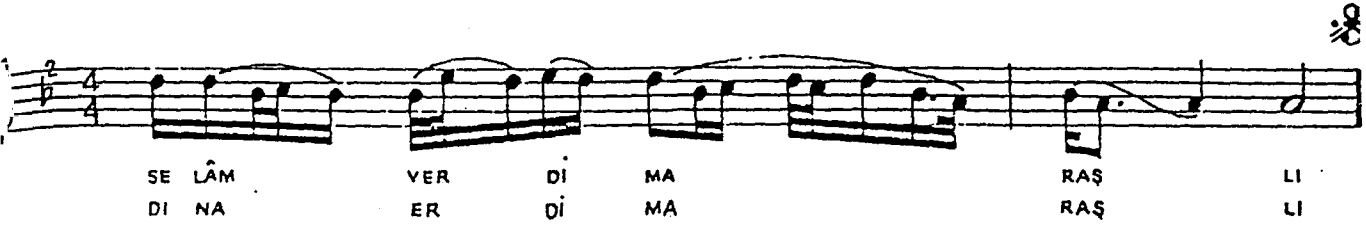
(Saz....)

Eİ TİR Dİ DÜŞ MA Nİ ŞA SİR Dİ AK LIN Yİ TİR Dİ
NİN KA Nİ TOP LU TÜ FEK Lİ BOM BA LI DÜŞ MA Nİ

MA RAŞ DÜŞ MA
YUM RUK LA SO

Nİ Nİ SÜR DÜ GÖ TÜR DÜ A TA TÜR KE
PAY LA KIR Dİ MA RAŞ LI O GÜN MU RA

ON İKİ ŞUBATTIR
(SAYFA-2)

(2)

İpdida savaşı Maraş bitirdi
Düşmanı şaşırdı aklın yitirdi
Maraş düşmanını sürdü götürdü
Atatürk'e selâm verdi Maraşlı

(3)

Derelerde oktı düşmanın kanı
Toplu tüfekli bombalı düşmanı
Yumrukla sopayla kırdı Maraşlı
O gün muradına erdi Maraşlı

TRT. MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM. No: 321 - 9, 6. 1973

YÖRESİ
ELBİSTAN
KİMDEN ALINDIĞI
ÖZER DOĞUÇ
SÜRE

ÇAMDAN SAKIZ AKIYOR

(HALAY HAVASI)

DERLEYEN
MUZAFFER SARISÖZEL
DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
MUZAFFER SARISÖZEN

ÇAM DAN SA KIZ A KI YOR ÇAMDAN SA KIZ A KI YOR
KIZ Nİ ŞAN LIN BA KI YOR OY ZA LIM NEN Nİ NEN Nİ
ES Kİ DE Nİ ŞAN LIN GEL MİŞ ES Kİ DE Nİ ŞAN LIN GEL MİŞ
BUR CA BUR CA KO KU YOR OY ZA LIM NEN Nİ NEN Nİ
O YA NA DÖN DER BE Nİ BU YA NA DÖN DER BE Nİ
SAĞ YA NIM DA YA RAM VAR SOL YA NA DÖN DER BE Nİ

1
ÇAMDAN SAKIZ AKIYOR
KIZ NİŞANLIN BAKIYOR
ESKİDE NİŞANLIN GELMİŞ
BURCA BURCA KOKUYOR

2
DAMA BULGUR SERERLER
ÇIKMA BOYUN GÖRERLER
SAÇIN İBRİŞİM TELİ
HANÇERE BAĞ ÖRERLER

BAĞLANTI

O YANA DÖNDER BENİ
BU YANA DÖNDER BENİ
SAĞ YANIMDA YARAM VAR
SOL YANA DÖNDER BENİ

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI

THM No: 469 - 22.11.1973

YĞRESİ

VARAS

KİMDEN ALINDIĞI

MEHMET TEMİZ

SÜRE

ÇİY KÖFTELER

DERLEYEN

MUZAFFER SARISÖZEL

DERLEME TARİHİ

16.9.1941

NOTAYA ALAN

MUZAFFER SARISOZEN

-1-

ÇİY KÖFTELER NE ACI DA
AYRAN BUNUN İLÂCI
ÇOK YUĞUR GELİN BACI DA
İLLE CANIM ÇİY KÖFTE

-2-

ÇİY KÖFTEYİ YUĞURAN DA
YEMEZ BUNU DOĞRUDAN
BOL AYRAN, TERE, SOĞAN DA
İLLE CANIM ÇİĞ KÖFTE

-3-

ÇİY KÖFTELER DAMA KAÇTI
AYRAN PEŞİNE DÜŞTÜ
ÇOK YEDİM KARNIM ŞİŞTİ DE
İLLE CANIM ÇİY KÖFTE

-4-

ÇİY KÖFTENİN BULGURU DA
BOĞAZDAN GEÇMEZ KURU
BACIM AYRANIN DURU DA
İLLE CANIM ÇİĞ KÖFTE

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI

THM. REPERTUAR SIRA No:2282

İNCELEME TARİHİ:

YÖRESİ:

MARAS-ELBİSTAN

Barbaros Kâyü

KİMDEN ALINDIĞI:

ALİ AKBAŞ

SÜRESİ:

EVLERİ FADİMELİ

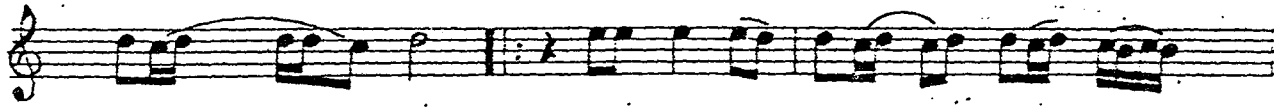
DERLEYEN:
MEHMET ÖZBEK

DERLEME TARİHİ:
17. 5. 1969

NOTAYA ALAN:
MEHMET ÖZBEK

EV LE Rİ FA Dİ ME Lİ VÂ RİP TA NE

DEME Lİ FA Dİ MEM SE KE ROL MUŞ FA Dİ MEM

A LIP A LIP YE ME Lİ

—1—
EVLERİ FADİMELİ
VÂ RİP TA NE DEMELİ
FADİMEM ŞEKER OLMUŞ
ALIP ALIP YEMELİ

—2—
DUVARDA DEMİR GAZZIK
BELİNDE ŞEKER AZZIK
SENİ HASTA DİYORLAR, FADİMEM
BEN ÖLEM SANA YAZIK

—3—
GARSIDA CAM ALISIR
AY BULUDA GARISIR
SAĞ OLASI NAZLI YAR
ACEB NERDE CALISIR.

Azzık: yiyecek

İ. İ. MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
TMM REPERTUAR SIRA No: 653
İNCELEME TARİHİ: 15.3.1974

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

YÖRESİ
MARAS-ELBİSTAN

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
DEKİR BUKE

HAVADA KAR SESİ VAR

SÜRESİ

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

♩ = 118

HA VA DA DA KAR SE Sİ VAR BA Şİ... N
MOR PO ŞU YU BO YA MA DIM BEN ÇO

DA DA NA MOR FE Sİ VAR A Çİ... N BA KIN
BA DO YA MA DIM HEP KU... Ş LAR DA

ŞU GO NA Ğİ İ ÇİN DE DE YAR SE
YU VA YAP MIŞ SER ÇE KA DAR O LA

Sİ VAR LE LE ÇO BAN GA Rİ BOĞ LAN
MA DIM LE LE ÇO BAN GA Rİ BOĞ LAN

- 1 -

- 2 -

HAVADA KAR SESİ VAR
BAŞINDA DA MOR FESİ VAR
AÇIN BAKIN ŞU GONACI
İÇİNDE DE YAR SESİ VAR
(Lele çoban, garip oğlan)

MOR POŞUYU BOYAMADIM
BEN ÇOBANA DOYAMADIM
HEP KUŞLARDA YUYA YAPMIŞ
SERÇE KADAR OLAMADIM
(Lele çoban, garip oğlan)

TRT . MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI

THM . No 417 — 22.6.1973

YÖRESİ

MARAŞ

KİMDEN ALINDIĞI

AZMİ IŞIKLI

SÜRE

DERLEYEN

M. SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

12.5.1952

NOTAYA ALAN

M. SARISÖZEN

BİLÂLIMSIN BİLÂLİM

1) Bİ LÂ LIM SIN Bİ LÂ LIM OĞ LAN SA NA YAN DIM BİR YAS TIK DA
2) MASA ÜS TÜN DE PEK MEZ OĞ LAN SA NA YAN DIM BU PEK MEZ BA

YA TA LIM Bİ LÂ LIM BİR YAS TIK DA YA TA LIM Bİ LÂ LIM
NA YET MEZ Bİ LÂ LIM BU PEK MEZ BA NA YET MEZ Bİ LÂ LIM

— 1 —
BİLÂLIMSIN BİLÂLİM
OĞ LAN SANA YANDIM
BİR YASTIKDA YATALIM BİLÂLİM
BİR YASTIKDA YATALIM BİLÂLİM

— 2 —
MASA ÜSTÜNDE PEKMEZ, OĞ LAN SANA YANDIM
BU PEKMEZ BANA YETMEZ, BİLÂLİM
BU PEKMEZ BANA YETMEZ, BİLÂLİM

— 3 —
ŞU MARAŞ'IN KIZLARI OĞ LAN SANA YANDIM
YABANA GELİN GİTMEZ BİLÂLİM
YABANA GELİN GİTMEZ BİLÂLİM

RT. MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
HM. REPERTUAR SIRA No.: 695
CELEME TARİHİ: 15.3.1974

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

RESİ
LBİSTAN

İMDEN ALINDIĞI
AZİM TAHAOĞLU

RESİ

KARA TAVUK CÜCÜĞÜ

DERLEME TARİHİ
15.6.1949

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

KA RA TA YUK CÜ CÜ CÜ SE VER LER KÜ CÜ CÜ CÜ EL LER AL MIŞ
DE NİZ DALGA SIZ OL MAZ Yİ ÇİT SEV DA SIZ OL MAZ Yİ Çİ Dİ SE
GE Lİ YORHE LE HE LE LEY LİM GEÇ MEZ Hİ ÇE LE GÖY NÜM KÖ KUN

YA Rİ Nİ DE BEK LE RİM BEN ÇO CU ĞU HA VAR LEY Lİ GEL LEY Lİ
YEN GE Lİ NİN BA SI BE LÂ SIZ OL MAZ " " " " " "
DENBAÇ LI DA LEY Lİ Gİ Bİ CÜ ZE LE " " " " " "

SEY Mİ ŞEMSE Nİ LEY Lİ VE RE Lİ Nİ E Lİ ME DE GE ZE LİM SEN LE LEY Lİ
" " " " " " " " " " " " " " " "

- 1 -

- 2 -

KARA TAVUK CÜCÜĞÜ
SEYERLER KÜCÜCÜĞÜ
ELLER ALMIŞ YARINI DE
BEKLERİM BENÇOKUĞU

Bağlantı: — HAVAR LEYLİ GEL LEYLİ
SEYMIŞEM SENİ LEYLİ
VER ELİNİ ELİME DE
GEZELİM SENLE LEYLİ

DENİZ DALGASIZ OLMAZ
YİÇİT SEYDASIZ OLMAZ
YİÇİD SEVEN GELİNİN
BAŞI BELÂSIZ OLMAZ
Bağlantı...

- 3 -

GELİYOR HELE HELE
LEYLİM GEÇMEZ HIÇ ELE
GÖYNÜM KÖKÜNDEN BAĞLI DA
LEYLİ GİBİ GÜZELE
Bağlantı...

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM 356

Tarih: 22/6/1975

VÖRESİ
ELEİSTAN-ELMALI KOY

KİMDEN ALINDIĞI
ALIRIZA YÜKSEL

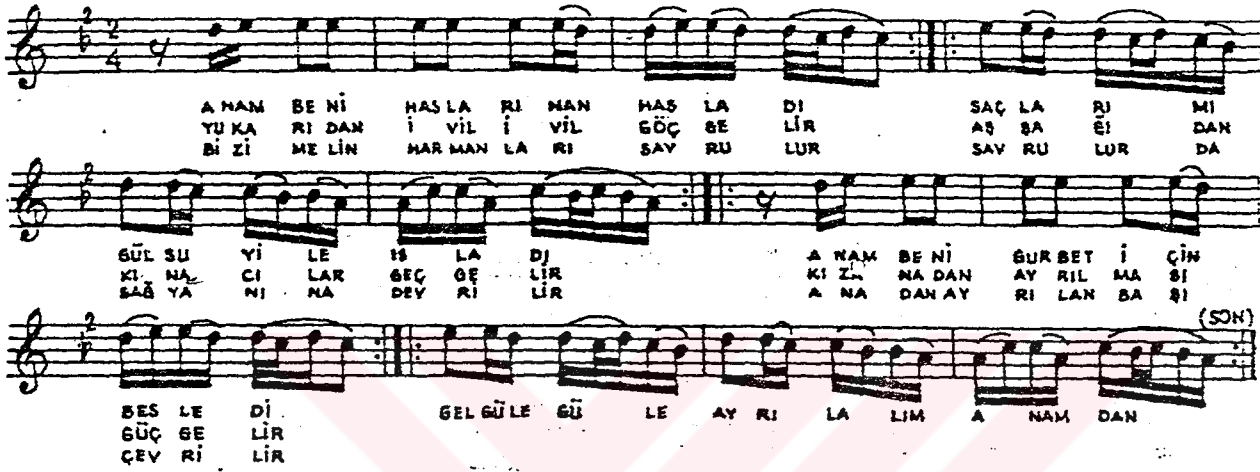
DERLEYEN
M. SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

ANAM BENİ HASLARINAN HASLADI

SÜRE:

A NAM BE Nİ HAS LA RI MAN HAS LA DI SAÇ LA RI MI
YUKA RI DAN İ VİL İ VİL GÖÇ GE LİR AŞ SA Eİ DAN
Bİ Zİ ME LİN HAR MAN LA RI SAY RU LUR SAV RU LUR DA
GÜL SU Yİ LE İŞ LA DI A NAM BE Nİ GUR BET İ ÇİN
KIZ NA CI LAR GEÇ GE LİR KIZ NA DAN AY RIL MA Sİ
SAĞ YA Nİ NA DEY RI LİR A NA DAN AY RI LAN BA ŞI (SON)
BES LE Dİ GEL GÜLE GÜ LE AY RI LA LIM A NAM DAN
GÜÇ GE LİR ÇEV RI LİR

(1)

Anam beni haslarınan hasladı
Saçlarımı gülsuyu ile ısladı
Anam beni gurbet için besledi
Gel güle güle ayrılalım anamdan

(2)

Yukarıdan ivil ivil göç gelir
Aşağıdan kınacılar geç gelir
Kız anadan ayrılması güç gelir
Gel güle güle ayrılalım anamdan

(3)

Bizim elin harmanları savrulur
Savrulurda sağ yanına devrilir
Anadan ayrılan başı çevrilir
Gel güle güle ayrılalım anamdan

IT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
M REPERTUAR SIRA No: 602
İCELEME TARİHİ: 15.3.1974

ÖRESİ
ARAŞ
İMDEN ALINDIĞI
ŞIK MEHMET YANIK

ÜRE
= 50

DERLEYEN
M.SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
M.SARISÖZEN

GÜZEL NE GÜZEL OLMUŞSUN (karacaoğlandan bir deyiş)

GÜZEL NE GÜ ZEL OL MUŞSUN GÖ RÜL ME Yİ GÖ RÜ L ME Yİ
MENDİ Lİ YU DUM A RIT TIM GÜ LÜN DA LIN DA KU RUT TUM
ÇA ĞİR KA RA COĞ LAN ÇA ĞİR TAŞ DÜŞ DÜ ĞÜ YER DE A ĞİR

Sİ YAH ZÜL FÜN HAL KA LA N MIŞ A MA NA MA
A DIN NE İ Dİ U NU T TUMA MA NA MA
Yİ ĞİT SEV Dİ ĞİN DEN SO ĞUR A MA NA MA

N Ö 'RÜL ME Yİ Ö RÜ L ME Yİ
N SO RUL MA YI SO RU L MA YI
N SA RIL MA YI SA RI L MA YI

-1-
GÜZEL NE GÜZEL OLMUŞSUN
GÖRÜLMİYİ GÖRÜLMİYİ
ŞİYAH ZÜLFÜN HALKALANMIŞ (aman aman)
ÖRÜLMİYİ ÖRÜLMİYİ

-2-
MENDİLİ YUDUM ARITTIM
GÜLÜN DALINDA KURUTTUM
ADIN NE İDİ UNUTTUM (aman aman)
SORULMAYI SORULMAYI

-3-
ÇAĞIR KARAOĞLAN ÇAĞIR
TAŞ DÜŞDÜĞÜ YERDE AĞIR
YİĞİT SEVDİĞİNDEN SOĞUR (aman aman)
SARILMAYI SARILMAYI

T.R.T. MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T.H.M. REPERTUAR SIRA NO 1011
İNCELEME TARİHİ : 12.12.1979

YÖRESİ
HARAR

KİMDEN ALINDI
HÜSEYİN EPDEN

SÜRESİ.

♩ = 72

DEĞİTİYEN
D. Konyalıoğlu

DEĞİTİM TARİHİ
29.9.1978

NOTAYA ALAN
ATES KÖYOĞLU
12.8.1979

KALEDEN İNİYORDUM

KALEDEN İNİYORDUM DOST YARELİ YARELİ
CEYİRSEN DÖNÜYORDUM YAR NEN NEN NEN NEN
AŞKINDAN KİBİRİT OLDUM DOST YARELİ YARELİ
ÜFİRSEN YANIYORDUM YAR NEN NEN NEN NEN

KALEDEN İNDİM DÜZE DOST YARELİ YARELİ
SU BAĞADIM NEĞİZE YAR NEN NEN NEN NEN
YEDİ YİL HİZMET ETDİM DOST YARELİ YARELİ
BİR ALE GÖLÜ GİDA YAR NEN NEN NEN NEN

YÖRESİ
AYŞAR - BİNBOĞA

KİMDEN ALINDIĞI
MEHMET KARA

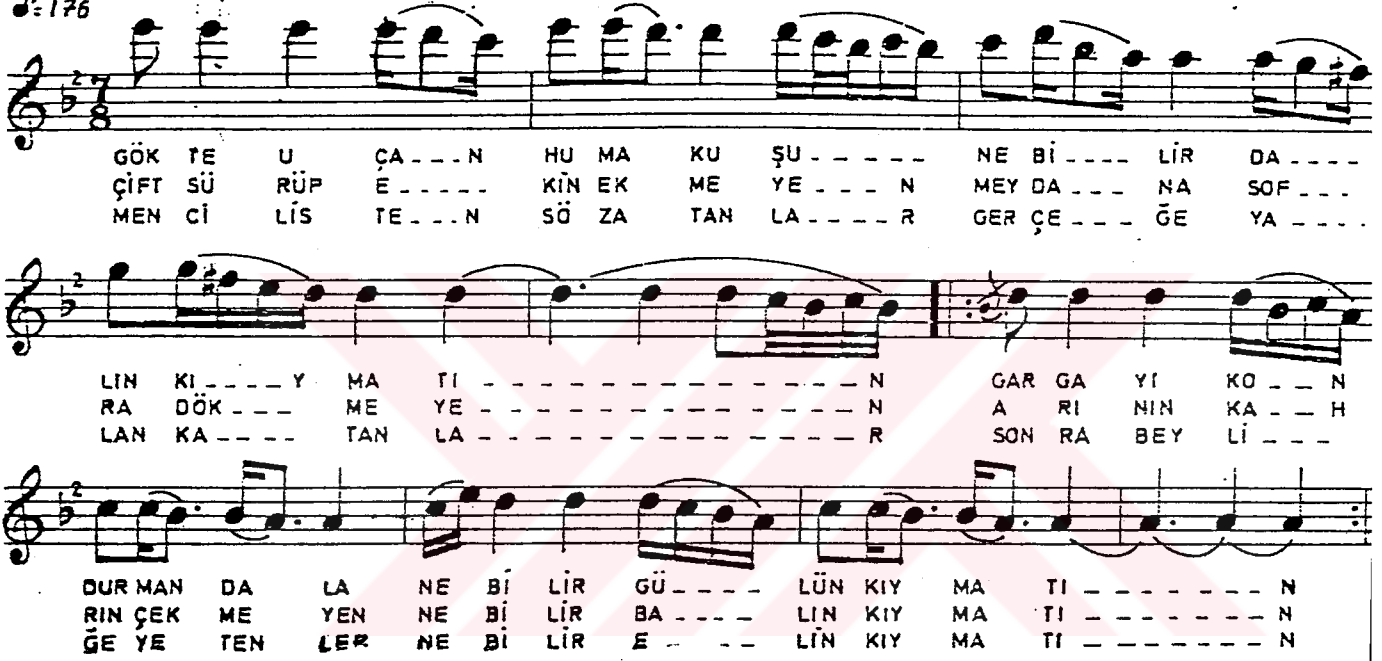
SÜRE:
1:176

GÖKTE UÇAN HUMA KUŞU

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ
22. 8. 1941

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

GÖK TE U ÇA --- N HU MA KU ŞU --- NE Bİ --- LİR DA ---
ÇİFT SÜ RÜP E --- KİN EK ME YE --- N MEY DA --- NA SOF ---
MEN Cİ LİS TE --- N SÖ ZA TAN LA --- R GER ÇE --- GE YA ---

LİN Kİ --- Y MA Tİ --- N GAR GA YI KO --- N
RA DÖK --- ME YE --- N A RI NİN KA --- H
LAN KA --- TAN LA --- R SON RA BEY Lİ ---

DUR MAN DA LA NE Bİ LİR GÜ --- LÜN KİY MA Tİ --- N
RİN ÇEK ME YEN NE Bİ LİR BA --- LİN KİY MA Tİ --- N
GE YE TEN LER NE Bİ LİR E --- LİN KİY MA Tİ --- N

(1)

GÖKTE UÇAN HUMA KUŞU
NE BİLİR DALIN KIYMATIN
GARGAYI KONDURMAN DALA
NE BİLİR GÜLÜN KIYMATIN

(2)

ÇİFT SÜRÜP EKİN EKMEYEN
MEYDANA SOFRA DÖKMEYEN
ARININ KAHRIN ÇEKMEYEN
NE BİLİR BALIN KIYMATIN

(3)

MENCİLİSTEN SÖZ ATANLAR
GERÇEĞE YALAN KATANLAR
SÖNRA BEYLİĞE YETENLER
NE BİLİR ELİN KIYMATIN

TRT. MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM. No: 325 - 9. 6. 1973

YÖRESİ
MARAŞ-ELBİSTAN

KİMDEN ALINDIĞI
MEHMET ÇITAK

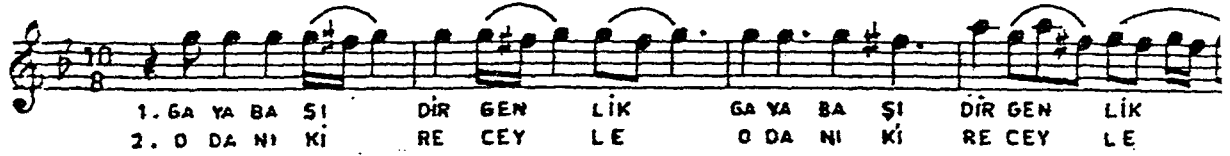
SÜRE

DERLEYEN
MUZAFFER SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
MUZAFFER SARISÖZEN

GAYA BAŞI DİRGENLİK

3
ODANI KİREÇ EYLE
YÜZÜNÜ GÜLEÇ EYLE
DERDİNDEN ÖLÜYORUM
GEL BANA İLAÇ EYLE
BAĞLANTI (HOYDUR GELİN)

TAT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
TMM 345- 9/6/1973

YÖRESİ
MARAS

KİMDEN ALINDIĞI
AŞIK YANIK MEHMET

DERLEYEN
M. SARIÖZGEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
M. SARIÖZGEN

GİNE GELDİ YAZ BAHARIN AYLARI

SÜRE:

(Saz....)

Gİ NE GEL Dİ YAZ BA HA RIN AY LA
UYGUN AH BAP TE LA LIŞ KIN SA Zİ

RI A MAN AY LA RI YÂ RE MEK TÖP YAZ MAKİS TER GÖN LÜ MÜZ
LE A MAN SA Zİ LE NARGİ LE LER YANŞIN MERCAN KÖ Zİ LE

KA RI KALK MIŞ MOR SÜN BÜL LÜ BAĞ LA RI BAĞ LA RI Şİ KÂ RI ÇİN
SA Kİ SE REK MEY DOL DUR SUN NA Zİ LE NA Zİ LE BÂ DE LE Rİ

GEZ MEKİS TER GÖY NÜ MÜZ GÖY NÜ MÜZ
SÜZ MEKİS TER

(2)

Uygun ahbab tel alışkın saz ile
Nargileler yansın mercan göz ile
Sâki gerek mey doldursun naz ile
Bâdeleri süzmek ister göynümüz

TANRIKURTULAN SIRA NO: 767
İNCELEME TARİHİ: 4/10/1974

YÖRESİ
KARAS

KİMDEN ALINDIĞI
EŞKİN

M. SARISOZEN

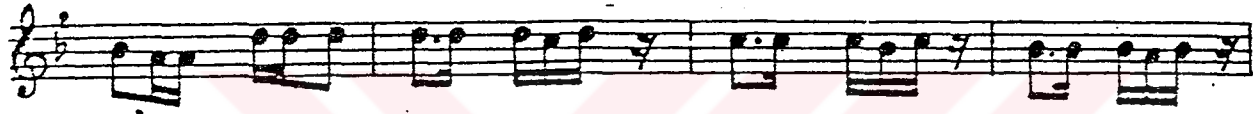
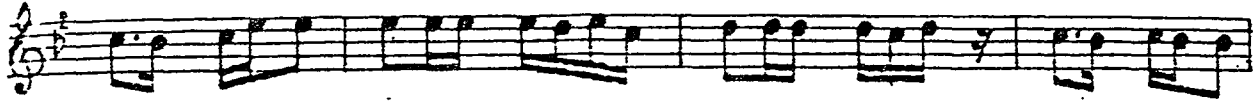
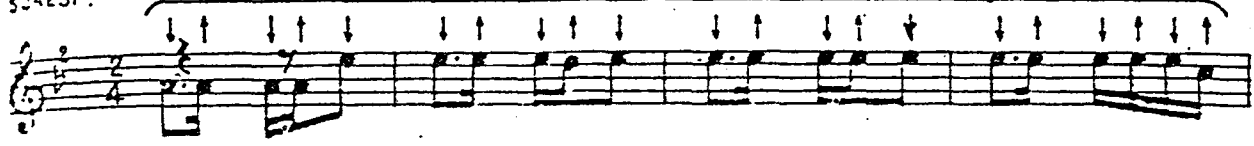
DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
M. SARISOZEN

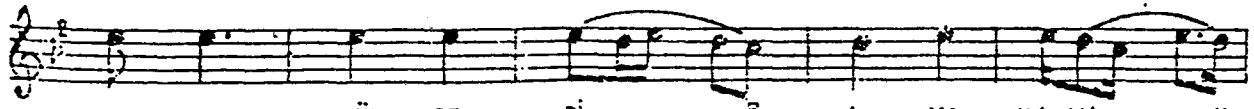
KARA ÇADIR DÜZDEDİR

SÜRESİ:

Tezane vuruşları

K A R A
İ N D İ M

Ç A D I R . D Ü Z D E D İ R A M A N A M A N
D E R E Y E D U R D U M

E M İ N E M T O P Z Ü L Ü F L E R
B İ R Ç İ F T G Ü V E R

Y Ü Z D E D İ Y A Y R U D A G Ü Z E
Ç İ N V U R D U M

KARA ÇADIR DÜZDEDİR
(2)

The musical score is written on four staves in 2/4 time. The melody is in a key with one flat (B-flat). The lyrics are written below the notes. The first staff contains the lyrics 'E Mİ NE M O Nİ Kİ G BİR GÜ ZE L'. The second staff contains 'LİN SEV Dİ M A MA NA MAN E Mİ UĞ RU NA'. The third staff contains 'NE M Gİ NE GÖN LÜM SEN DE Dİ ON BE ŞAL TIN BOZ DUR DU'. The fourth staff contains 'YAV RU DA GÜ ZE L E Mİ NE M'. There are some small marks and a large 'X' watermark in the background.

E Mİ NE M O Nİ Kİ G
BİR GÜ ZE L

LİN SEV Dİ M A MA NA MAN E Mİ
UĞ RU NA

NE M Gİ NE GÖN LÜM SEN DE Dİ
ON BE ŞAL TIN BOZ DUR DU

YAV RU DA GÜ ZE L E Mİ NE M

(1)

KARA ÇADIR DÜZDEDİR (Aman , aman , eminem)
TOP ZÜLÜFLER YÜZDEDİR (Yavru da güzel eminem)
ONİKİ GELİN SEYDİM..... (Aman , aman , eminem)
GENE GÖNLÜM SENDEİR (Yavru da güzel eminem)

(2)

İNDİM DEREYE DÜRDÜM (Aman , aman , eminem)
BİR ÇİFT GÜVERCİN YURDUM (Yavru da güzel eminem)
BİR GÜZELİN UĞRUNA.... (Aman , aman , eminem)
ONBEŞ ALTIN BOZDURDUM (Yavru da güzel eminem)

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO: 710
İNCELEME TARİHİ: 30/9/1974

YÖRESİ
MARŞ-ÖRELI KOYU

KİMDEN ALINDIĞI
MÜSLİM AYDOĞDU

BİR DİRDİM VARDI

DERLEYEN
NAZMIYE COŞKUN

DERLEME TARİHİ
1964

NOTAYA ALAN
MUSTAFA ÖZGÜL

SÜRESİ :

BİR DİRDİM VARDI BİR DİRDİM VARDI BİR DİRDİM VARDI (SAZ....)

YAKTI DE RU NU MU BİR PE Rİ PEY KER
GAMZE Yİ ZÜ LÜ FÜN ÇEŞ MİM YA ŞEY LER

DER Dİ MİN DER MA Nİ A MAN HA A MAN
NA Rİ HAS RET O DU BU CA NA E SER
ÇİS MİN BİR İ SA RET FİY LER KA ŞEY LER

(SAZ....)

GÜ LİS TAN BEZ Mİ NİN GÜL LE Rİ
DER Dİ HAS RE TİN LE Ö LÜR SE
CA HİL SİR SAK LA MAZ SE Nİ FA

(SAZ....)

SO L Dİ GER
E ŞEY LER

GONCA Yİ HAN DA Nİ
CA Nİ MİN CA NA N
KAŞ LA Rİ KE MA N

A MAN HA A MA NAM MA NAM MA NAM MA NAM MA

NAM MA NAM MA NAM MA NAM MA NAM MA NAM MA NAM MA

MA LİM DE GAZ MA Sİ
BA NA CEV RE DER SİN
FEYZİ ÇEŞ MİM YA Sİ

(SAZ....)

A RÂ MU SA PAR
ŞEY Rİ Sİ KİL
DU RET Tİ YE TİŞ

GÜN BE GÜ NE Rİ SİR ÖM RÜ ME ZA PAR
YÜ RE GÜN DE AC TİN AC Dİ ME YÂ RE
GAM Lİ YİM FE LER DEN YER DİM HA ZAR NİŞ

ÖZGEÇMİŞ

1969 Yılında İstanbul'un Eyüp ilçesinde doğdu. İlk ve Orta tahsilini İstanbul'un değişik semtlerindeki okullarda tamamladıktan sonra İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, Temel Bilimler Bölümünü kazandı. 1992 yılında mezun oldu. 1993 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halk Müziği Sanat Dalı imtihanını kazanarak Yüksek Lisans eğitime başladı.

1993 yılında Milli Eğitime başvurarak Lisede Müzik öğretmenliğine başladı. 3 senedir değişik liselerde Müzik öğretmenliği görevi yapmaktadır. Ayrıca İstanbul'un birçok Halk Eğitim ve Dershanelerinde bağlama ve solfej dersleri verdi. Şu anda Zeytinburnu Mensucat Santral Lisesinde öğretmenlik görevini sürdürmektedir.